

MURGUL

KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ SAYI:2 ŞUBAT 2021

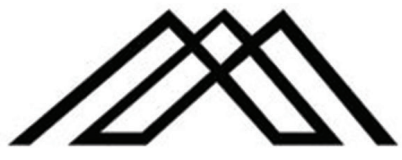
* Sultan II. Abdülhamit'in Maiyetinde Murgullu Bir Devlet Adamı: Ahmet Recep Bey

* Şair Mehmet Ali Efendi * **Yöresel Yiyeceklerimiz** * Murgul'da Bakır Süs İşlemeciliği

* Bir Rus Subayın Perspektifinden; Murgul * Hatip Hoca

* Artvin Kafkasör Şenlikleri ve Kısa Tarihçesi * Artvin'de Tarihi Camiiler * Artvin Seyahatinden İzlenimler

* Hendek Güldibi (Gevul) Köyü * Baydın (Sayfiye) Köyü * Borçka Tarihi

YAPISOY BETON

0262 371 13 05

Kocaelispor'a Başarılar Dileriz...

BAGENİ *Restoran-Kafe*

0532 326 2481

 bagenikaferestorant

2	Başyazı
3	İsrafil Kışla Röportajı
6	Borçka Tarihi
8	Borçka'da Turizm
9	Sultan II. Abdülhamit'in Maiyetinde Murgullu Bir Devlet Adamı: Ahmet Recep Bey
10	Şair Mehmet Ali Efendi
12	Destanlarımız
14	Yöresel Yiyeceklerimiz
15	Bakırın Başkenti Murgul'da Bakır El İşlemeciliği
16	Bir Rus Subayın Perspektifinden; Murgul
19	Gazi Hafız; Hüseyin Özçelik
20	Baydın Köyü/Bursa
22	Gorgit Yaylası
24	Hatip Hoca
26	Murgul Gölbaşı (Karagöl)
27	Damar Köyü Cansul Mahallesi ve Yaşamış Aileler
28	Artvin Kafkasör Şenlikleri ve Kısa Tarihçesi
30	Artvin'de Tarihi Camiiler
31	İlmihal
32	Murgul Hatıralarım
33	Ziyaret Tepesi
34	Batum Mebusu Edip DİNÇ'in 1921 Yılı Günlüğü
36	Artvin Seyahatinden İzlenimler
38	Hendek Güldibi (Gevul) Köyü
40	Yaylaya Vakitsiz Yağan Kar
41	Borçka Camili Yaşlılar Çok Sesli Korosu
42	Sarp Dağların Gülen Yüzü: Dağ Gülü

Murgul Dergisi'nde yayınlanan yazıları resimler yayıncının yazılı izni olmadan kısmen ya da tamamen her hangi bir vasıta ile basılamaz çoğaltılamaz.

Yazı ve resimler Murgul Dergisi kaynak gösterilmek kaydıyla alıntı yapılabilir.

Dergide yayınlanan yazılar yazar ve görüş sahiplerini bağlar.

Dergide emekleri geçen isimsiz pek çok kahramana şükranlarımızı sunuyoruz.

Ercan GÜLSUYU

Elhamdülillah diyerek 2. sayı ile siz değerli okuyucularla birlikteyiz. Yoğun emek, uzun süren ziyaretler, toplantılar, yazıların toplanıp düzenlenmesi, heyecan, yeni ümitler, Artvin-Murgul- gurbetteki Murgullular'gönlü memleket sevgisiyle dolu olmak'hasret derken tekrar böyle bir yolda emek harçayabildiğimiz için ne kadar şükretsek az.

Niyet hayır akıbet hayır diyerek hem kendi bilgi dağarcığımızı hem de tarihimize bir iz düşmek adına çabaladık. Bilgi sahibi olanın aynı zamanda söz sahibi olabileceğini hedefleyerek tarihten ve köklerimizden aldığımız değerlerle var olmaya çalıştık.

Kentin kimliğinin oluşmasında sanat, kültür ve spor en önemli faktörlerdendir. Amacımız, Murgul/Artvin ve bölge kültürümüzün sosyal dokusu ile güzelliklerini öne çıkarmak, olumlu bakış açısı geliştirmek ve projelerle özümüzü koruyarak doğduğumuz, sevdiğimiz şehre değer katmaktır.

Çabamız sürecinde dergimizde yer alan yazı ve görseller noktasında eş dost akraba arkadaş, yakın ilgi ve destek derken yoğun ve dolu içerik oluştu.

Dergide yayınlanmak üzere yaptığımız görüşme, ziyaret, belge ve yazı talebinde gördük ki Murgul ve yöre tarihimizle ilgili doğru bilgi az olmasına karşın, merak ve ilgi ise son derece yüksekti. 93 muhacirliği, Balkan Savaşları, göç ve göçte yaşananlar, Yemen Savaşı, Kût'ul Amare Savaşı... Savaşın adını ben yeni duymuştum fakat Hendek Güldibi 'nde(Gevul), Bursa- Kestel, Baydın Köyü'nde yaşayan büyüklerimiz, bu savaşların adını çok iyi biliyor ve bildikleri kadar dedelerinin hatıralarını anlatmaya çalışıyorlardı. Kurtuluş Savaşına katılanları tek tek sayıyor ve şehit ve gazi olan dedelerini anlatıyorlardı. Mesela Güldibi köyüne Yaşar TAŞKIN, Kenan GÜLER, Osman ŞİRİN, Yaşar YAVUZ ile ve Bursa Kestel (Sayfiye Mahallesi) Baydın köyüne yaptığımız ziyarette Turan YAVUZ, Yaşar YAVUZ köyde yaşayanlar, yaşananlar, ailelerin göç hikayeleri ve kültürleriyle ilgili pek çok hatırat dinleme imkanı bulduk.

Muhacirliğe mecbur kalmış toplumların ve devletlerin kesişme noktasındaki Artvin ve Batum coğrafyasıyla /kültürüyle ilgili geçmişe ait yeni bilgi ve belgelerin ortaya çıkması, tarih, ilim ve kültür dünyamızın doğru bir şekilde ortaya konulmasını gerektirmektedir. Doğru bilgiye ilk elden ulaşmak ve bunları okuyucularımızla paylaşmak muradımızdır.

Dergimiz tarih, ilim, kültür alanında içeriği ile ilgi görmekte; merakla takip edilmekte ve tanınmaktadır. Bilgileri, muhtevası ve kendi yöre halkından yazılarla kaynak teşkil edilmekte ve ulaşılabilirlik açısından da dijital ortamda" murgul-lunundergisi.com" adıyla yayınlanmaktadır.

Murgul coğrafi olarak adeta çıkmaz sokak şeklindedir. Son nokta serhat ilçe olarak Murgul'dan Artvin'e, Batum'a, Karadeniz ve Doğu Anadolu'ya tüm memlekete ve tarihe çağrının çırpınısın sesi olmaya çalışmaktır.

İsrafil KIŞLA Röportajı

7 yıllık milletvekilliği dönemimde daha önceki başlamış olan yatırımların takibi birinci önceliğimiz oldu. Hemen akabinde il ve ilçelerde ihtiyaç olan yatırımlar nelerdir onların tespitini ve takibini yaparak ilimize, ilçelerimize o yatırımları kazandırmanın çaba ve gayreti içerisine girdik. Allah'a hamd olsun bu hususta ihtiyaç olan yatırımların %90'ını Artvin'e kazandırmaya muvaffak olduk diyebilirim. Ulaşım, eğitim sağlık, hükümet konakları, altyapı yatırımları, gençlik spor, tarım gibi pek çok alanda yatırımlar başladı ve tamamlandı.

Buradaki başarıda takip siteminin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Gerek ilçe ilçe gezerek ve kurum kurum her yazıyı gününbirlik takip ederek olumlu sonuçlanması için gerekli müdahalenin zamanında yapılmasına borçluyum.

Murgul'la ilgili ayrıntıya girecek olursak, ilk önce sosyal dayanışma vakfına bir yurt yaptırdık, ardından anaokulu, ilkokul yapıldı daha sonra Cengiz İnşaat İmam Hatip Lisesi yaptı. Kaymakamlığı yıktık yerine yeni ortaokul yaptık, dere yatağının düzenlenmesi ve geniş kent meydanı projesini başlattık. İçme suyu ve kanalizasyon ihaleleri yapıldı. Ardından hastane yapıldı, kaymakamlığın ihalesi yapıldı. Daha sonra TOKİ konutları, Delikli Kaya şelale projesi, ana cadde cephe çalışması, düğün salonu, futbol sahası derken sanıyorum vekil olduğum dönemden önce Murgul'da sadece bir lise binası mevcuttu, Murgul ilçesi tamamen yenilendi.

Hopa Tünelinin açılması Artvin'e ulaşımında önemli bir sıkıntıyı ortadan kaldırmıştır. Rize-Artvin Havalimanının 29 Ekim

2020'de açılması ile hava yolu ulaşımında önemli rahatlık sağlanacak, Artvin Havaalanı arası bir saatlik mesafeye inecektir.

Önümüzdeki yıllarda da ulaşımında 5 adet önemli projenin hayata geçirilmesini takip edeceğiz.

- Hopa Tüneli Borçka arası 12 km duble yolun projeleri bitti yatırım programında ihalesi beklemekte.
- Macahel Tüneli projeleri bitti, yatırım programında ihalesi beklenmektedir.
- Artvin Devlet Hastanesinden Hatila Vadisinden marinanın arkasına şimdiki yola bağlanacak 11 km duble yol projeleri bitti ihalesi bekleniyor.
- Ardahan-Şavşat arası 13 km Sahara Tüneli projeleri bitti, yatırım programında ihalesi bekleniyor.
- Varyantın altına yapılacak 10 km tünel proje ihalesi yapıldı, projeler devam etmekte.

Murgul ilçesi özelinden bahsedecek olursak Murgul Tüneli arası 12 km yolun ihalesi yapıldı, projede 3 adet tünel mevcut Murgul virajlardan kurtulacak inşallah.

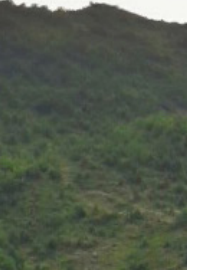
Kaymakamlığın yapımı, Halk Eğitim Merkezinin ihaleside yakın takibimde olacak.

Murgul'daki alt yapı, üst yapı çalışmalar bittiğinde yaşayanların her yönüyle gurur duyacağı en bakımlı sosyal alanlar, seyir terasları, yeşil millet bahçesiyle insanların ayrılmak istemeyeceği şirin bir ilçemiz olacak inşallah.

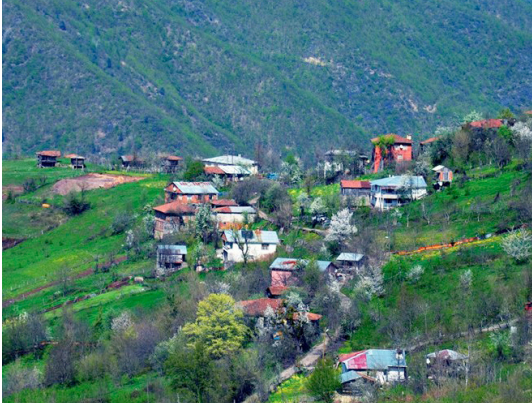
Köylerimiz

KABACA

AKANTAŞ

ARDIÇLI

BAŞKÖY

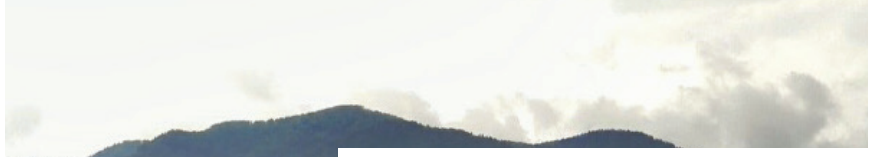
OSMANLI

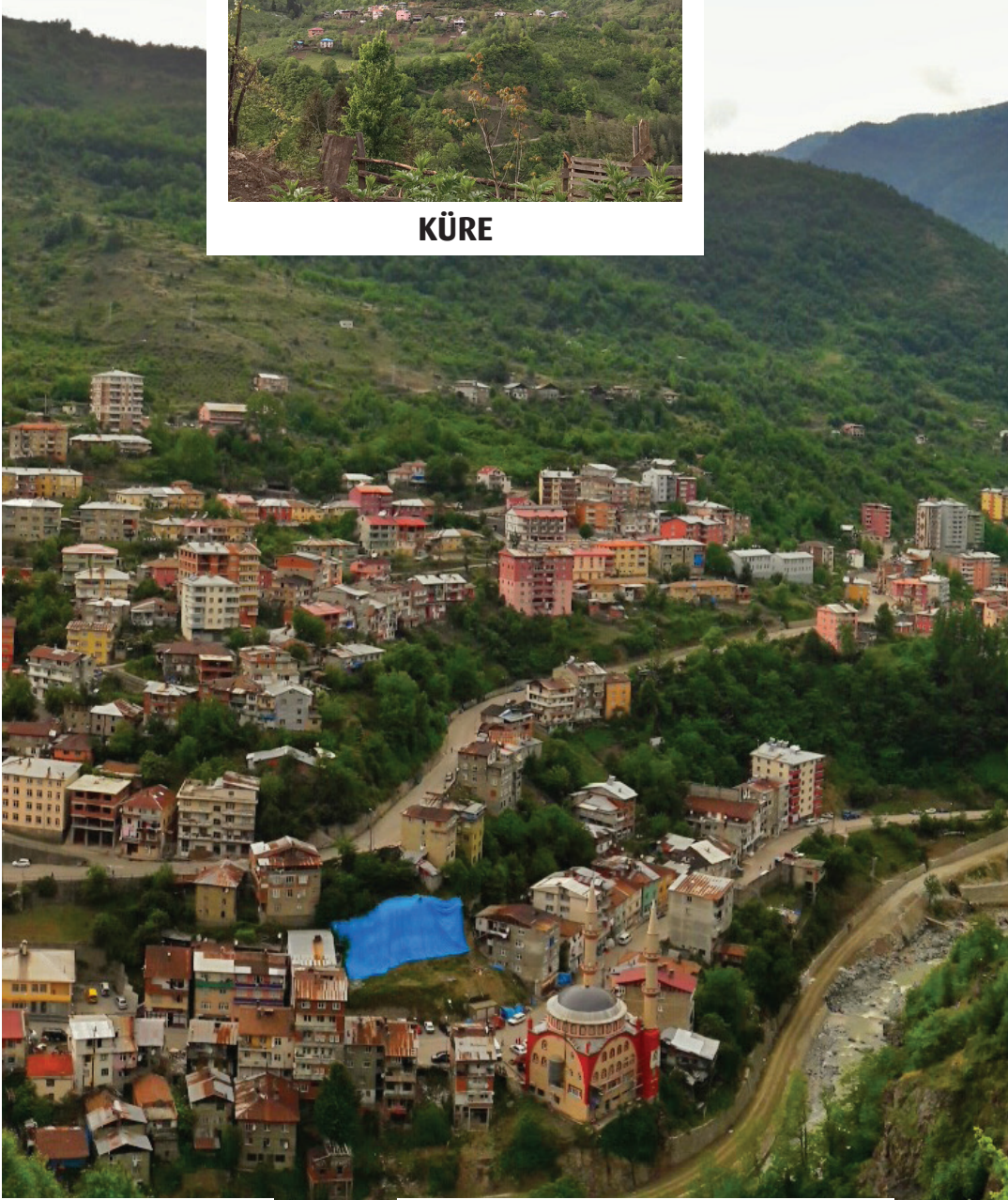
DAM

KÜRE

ÖZMAL

KORUCULAR

AMAR

ERENKÖY

PETEK

Borçka Tarihi

Bölge Antikçağda Kolhi Krallığı içinde yer almakta idi. MÖ.4. yüzyılda Makedonyalı İskender'in Kafkasya seferleri sırasında bu bölge de İskender'in orduları tarafından alındı. Bölge M.Ö 1. Asırda Roma ve Pontus Krallığı arasında yaşanan savaşlara, Ortaçağda Bizans ve Gürcü Krallığı arasında yaşanan savaşlara dahil oldu. Bizans ve Gürcü Bağrat Devleti arasında zaman zaman el geçirdi. Borçka 8. yüzyıldan itibaren Gürcü Bağrat Krallığı içinde yer aldı. 10. Yüzyılda yaşanan Bizans ve Büyük Selçukluların Gürcistan seferleri döneminde Borçka'da Büyük Selçuklu Devleti yönetimine dahil oldu. Selçukluların bölgeden ayrılması sonrasında da Gürcistan Krallığı içerisinde yer aldı. 16. Yüzyılda Gürcistan Krallığı'nın dört ayrı krallığa ayrılması ile de Saatabago Krallığı'nın içinde yer aldı. Borçka ve çevresi idarecileri Yavuz Sultan Selim'in Trabzon Valiliği döneminde Gürcistan Seferi'nde Osmanlı Devleti'ne itaatlerini bildirdi ise de bölge tam anlamıyla Kanuni Sultan Süleyman'ın vezirlerinden Ahmet Paşa'nın 1549 Gürcistan Seferi sonrasında Osmanlı İdaresi'ne dahil oldu. Osmanlı idaresinde önce ıldır, 1839'dan sonra da Trabzon Vilayeti'ne bağlı Lazistan Sancağı'na bağlandı. Borçka ve çevresi 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra arlık Rusya yönetimine bırakıldı. Tarihte 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Borçka ve çevresinden çok sayıda insan hicret etmek zorunda kaldı. Borçka yaklaşık 40 yıl arlık Rusya yönetiminde kaldı. Birinci Dünya Savaşının başında kısa bir süre tekrar Osmanlı yönetimine dahil oldu ise de Sarıkamış Bozgunu'ndan sonra Osmanlı Ordusu tekrar Borçka'dan çekilmek zorunda kaldı. Ekim 1917'de arlık Rusya'nın yıkılması ile Rusya'da yaşayan bütün milletlerin kendi haklarını belirlemelerine izin verilmesi ve 3 Mart 1918'de imzalanan Brest-Litowsk Antlaşması ile bölge tekrar Osmanlı yönetimine geçti. 14 Temmuz 1918'de yapılan halkoylaması ile bölge halkı tekrar Osmanlı yönetimini tercih

etti ve 15 Ağustos 1918 tarihli Hatt-ı Hümayun ile Borçka Batum Livası'na bağlandı. 30 Ekim 1918 Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Borçka ve çevresi İngiliz işgaline uğradı. İngilizlerin Temmuz 1920'de bölgeden çekilmeleri ile Temmuz 1920-şubat 1921 arasında Borçka ve çevresi Bağımsız Gürcistan Devleti içerisinde yer aldı. T.B.M.M'nin 23 şubat 1921'de verdiği ultimatonu ile Gürcistan kuvvetleri bölgeden ayrıldı ve 7 Mart 1921 tarihinde Borçka, Artvin ve çevresi kesin olarak Anayurda kavuşmuş oldu.

Borçka İlçesi 7 Temmuz 1921 tarihinde ilçe olmuş, 26 Haziran 1926 tarih ve 877 sayılı kanunla da Bucak haline getirilmiş, 28 Mayıs 1928 tarih ve 1288 sayılı kanunla da yeniden İlçe statüsüne kavuşturulmuştur.

İlçe, Karadeniz bölgesinin doğu ucunda, Artvin-Hopa Yolu üzerinde oruh Nehrinin kıyısında şirin bir yerleşim yeridir. Yalçın ve geçit vermeyen karlı dağların, gü r ormanların, yatakları derin ve hırçın akarsuların yarattığı eşsiz güzelliğe sahip olan Borçka'nın İl Merkezine uzaklığı 32 Km. dir.

Batısı Hopa, güneyi Artvin ve Murgul, doğusu şavşat, kuzeyi ise Gürcistan Cumhuriyeti toprakları ile sınır oluşturan ilçenin denizden uzaklığı 36 kilometre ve rakımı 125 m.dir.

İlçe topraklarının büyük bir bölümünü sarp ve geçit vermeyen dağlar kaplamıştır. Çoruh vadisi bu dağlık bölgeyi ikiye ayırmıştır. Dağlar, çoğu yerde geniş vadi oluşumların olanak vermeyecek şekilde yüksektir. Sö z konusu ö zellik tarıma elverişli toprakların geniş alanlara yayılmasını da engellemiştir. İlçede ovalık alan bulunmamaktadır.

İlçe topraklarının büyük bir bölümünü Doğu Karadeniz sıra dağlarının doğu uzantısı kaplar. İlçenin doğusunda Çoruh vadisinin kuzeyinde yer alan en önemli kabartı “Karçal Dağı”dır (3414 m). Çoruh vadisinin güneyde yer alan “Balıklı Dağı Can-kurtaran Geçidi” ile geçit verir. Bu dağların uzantısı olarak yer alan irili ufaklı tepeler İlçe topraklarının engebeli görünümünü sağlar. Dağ ve tepeleri ayıran derin vadiler, debi ve rejimi yüksek olan akarsu yataklarını oluşturur. İlçenin büyük vadisinde akan Çoruh Nehri, Artvin topraklarına Erzurum sınırlarından girer, Borçka'da Murgul, İçkale, Deviskel derelerini ve nihayet Aralık, Karşıköy ve Güreşen derelerini alarak Muratlı Köyüne geçer ve Gürcistan Cumhuriyeti sınırlarına girerek yurdu terk eder.

İlçenin önemli gölü Aralık Köyü yakınlarında bulunan “Karagöl”dür. Çevresi ormanlık olup, eşsiz doğal güzelliğe sahiptir. Alanı 50.000 m²'dir. Karçal dağları eteklerinde bulunan “Yıldız Gölü” ilçenin ikinci gölünü oluşturur.

Borçka İlçesinde Karadeniz iklimi hakimdir. Yaz ve kış mevsimlerinde bol yağış ve ılık hava egemendir. Bitki örtüsünü ağaçlar ve meralar teşkil eder. Meralar daha çok vadi tabanlarındadır. Dağların vadiye bakan yamaçları Ladin, köknar, çam ağaçlarının oluşturduğu “orman denizi” ile süslenmiştir. Yüksek kesimlerde ise bu ağaçlara meşe, kestane, kızılgağ gibi

nüfusun çoğunluğu çay, fındık, tütün ve orman ürünleriyle iş-tigal etmektedir. İlçede kamuya ait 1 ve özel sektöre ait 2 çay fabrikası bulunmaktadır.

EKONOMİK DURUM

İlçede yaygın olan çay ve fındık üretimi yöre insanının en önemli gelir kaynaklarını oluşturmaktadır. 1984 yılında hizmete açılan Muratlı Çay Fabrikası, çevre köylerde üretilen çay ürünü-nü işlemektedir. 2002 yılı içerisinde 18.379 dekar alanda 4008 yaş çay üreticisinden 13.507 ton yaş çay alımı yapılarak 2.015 ton kuru çay üretimi gerçekleştirilmiştir. İşletmede 620 kişilik istihdam olanağı sağlanmaktadır. Zengin orman varlığının bulunduğu ilçede 17 marangoz atölyesi bulunmakta olup, bu atölyelerde genellikle 3 kişi çalışmaktadır. Tarımsal Kalkındırma kooperatiflerine ait 4 adet orman ürünlerini işleyen ve özel sektöre ait tesis bulunmaktadır. Yöre insanının önemli gelir kaynakları arasında orman ürünleri istihsalı de bulunmaktadır.

İlçede hayvancılığın ekonomik yaşantıdaki payı azdır. 2002 yılı itibari ile 10.760 büyükbaş ve 3.453 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Hayvancılık tamamen iç tüketime yöneliktir. Orman köylerinde arıcılık yaygındır. İlçede 10.711 adet fenni kovan 2080 adet karakovan mevcut olup, yıllık ortalama 255 ton bal üretimi sağlanmaktadır. İlçede 2 alabalık üretim tesisi

yapraklılar karışır. Orman gülleri, orman altı bitkileri ve eğ-retiler ormanlık alanlarda dikkati çeker. Tarıma elverişli arazinin az olması, ormanların tahribine neden olmuştur. Yöre ormanlarının çevre ve yurt ekonomisine katkısı büyüktür. İlçenin 2007 Yılı Genel Nüfus Sayımı verilerine göre toplan nüfusu 29.079'dur. İlçe merkezinin nüfusu 10.433, köy nüfusu ise 18.646 kişidir.

Köylerin doğal yapısı, yaşam şartlarını zorlaştırdığından kırsal alanlardan şehir merkezlerine ve genellikle il dışına sürekli göç olgusu görülür.

İlçeye bağlı 1 Belediye, 4 Mahalle ve 36 köy vardır. İlçe merkezinde toplu yerleşim olmasına karşın, köylerde arazi yapısının dağınık olması nedeniyle dağınık yerleşim hakimdir. Tarımsal

bulunmaktadır.

Borçka turizm değeri olan doğal ve tarihi zenginliklere sahip olmasına karşın, ilçede turizm sektörü yeterince gelişmemiştir. İlçe Karçal Dağlarının eteklerini kaplayan geniş yaylalar (Karçal Yaylaları, Küçük Yayla), irili ufaklı tepeler (Vergetil Sırtı), soğuk suları (soğuk su, beyaz su), dere ve gölleri (Karagöl, Yıldız Gölü) ile doyumsuz manzaralar arz eder.

Aralık Köyü sınırları içerisinde bulunan Karagöl, “orman denizi” içerisinde kapkara deniz görünümüne, alabalığı, buz gibi soğuk suyu ve eşsiz manzarası ile önemli bir kamp yeridir. İlçe, balıkçılık (Alabalık) ve av turizmi (Ayı, Domuz, Çakal, Tilki, Kurt, Dağ Keçisi, Vaşak vb.) açısından zengin bir potansiyele sahiptir.

Gezilecek Görülecek Yerler

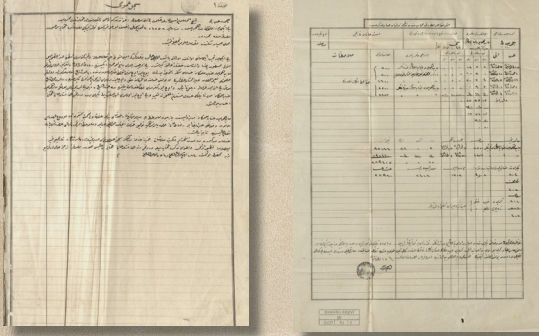
- Borçka Karagöl
- Balcı Otingo ermiği
- Beyaz Su Yaylası
- Gorgit Efeler Milli Parkı
- Camili Bölgesi Biyosfer Alanı
- Karkal Dağları
- Güreşen Kemer Köprüleri
- Maral Şelalesi
- Tarihi Muratlı Camii
- Tarihi Düzköy Camii
- Demirciler Kemer Köprüleri
- Macahel
- Yıldız Gölü

SULTAN II. ABDÜLHAMİT'İN MAİYETİNDE MURGULLU BİR DEVLET ADAMI **AHMET RECEP BEY**

Bugünkü ilçe topraklarından daha geniş bir alanı kapsayan Murgul ve köylerinden yetişen çok sayıda ilim, kültür ve devlet adamı Osmanlı devletinde muhtelif devlet görevlerinde bulunmuştur. Bunlardan biri de sarayda Sultan II. Abdülhamit döneminde Mabeyn-i Hümayun (özel kalem müdürlüğü) kurumunda görev yapan Murgullu Ahmet Recep Bey'dir.

Ahmet Recep Bey 1840 yılında o dönem Batum sancağı içerisinde yer alan Murgul'da dünyaya geldi. Babası Şeyhülislam Arif Hikmet Bey'in ağalarından Kestoğlu Osman Ağa'dır.

Murgul'da sıbyan mektebinde ilk tahsilini yaptıktan sonra İstanbul'a geldi ve 16 yaşında iken 1856 yılında Duhan Gümrüğü Emini Halim Bey'in maiyetinde göreve başladı. 1860 yılında Sadrazam Saffet Paşa'nın hünkar ağalığına tayin olundu. 31 Ocak 1884 tarihinde 800 kuruş maaşla Sultan II. Abdülhamit'in mabeyni hümayun hizmetine alındı. 13 Temmuz 1886 tarihinde yine 800 kuruş maaşla Naime Sultan'ın lalalık görevine tayin olundu. 1886 senesinin Ekim ayının 19'da maaşı 1600 kuruşa yükseltildi.

14 Haziran 1891 tarihinde 2500 kuruş maaşla Mabeyn-i Hümayun İkinci Müdürlüğüne tayin oldu. Hizmetlerinden dolayı 14 Eylül 1892 tarihinde dördüncü rütbeden Osmanlı nişanı ile taltif edildi. Ahmet Recep Bey vefat edene kadar Mabeyn-i Hümayun ikinci müdürlüğü görevini yürüttü. 1904 yılında bu görevinde iken vefat etti ve Beşiktaş'ta bulunan Yahya Efendi Dergah-ı Haziresine defnedildi.

Kabir taşında şöyle yazılıdır;

"La ilahe illallah Muhammediün Rasulullah"

*Mabeyn-i Hümayun-ı Cenab-ı Mülükane müdir-i
sanisi Gürcü Ahmed Bey'in ve kâffe-i ehli imanın
ervâhı için El-Fatiha*

Fi 1 Zilhicce-i Şerife sene 1321 (18 Şubat 1904)

Ahmet Recep Bey, Latife Hanım ile evlenmiştir. Oğlu Osman Refet Bey de Mekteb-i Sultani'de eğitim görmüş ve Tercüme Odasında memurluk yapmıştır. Latife Hanım'ın ve torunu Saffet Bey'in kabirleri de Yahya Efendi Dergâhı Haziresindedir.

Kaynakça

Başbakanlık Osmanlı Arşivi: Dahiliye Nezareti, Sicilli Ahval Komisyonu, Dosya Nr. 66/01.

: Şuray-ı Devlet, Dosya No.1029/51.

Murat Kasap, Osmanlı Gürcüleri, İstanbul 2010, s.357, 378.

Haz. Murat KASAP

Tarihçi/Yazar

Şair, 1841 yılında Artvin'in bugün ilçesi olan Murgul'da doğmuş, rivayete göre öğrenimini İstanbul Süleymaniye Medresesinde yapmış, 1878 Berlin Antlaşması ile Batum, Kars, Artvin'in (O tarihteki adıyla; Evliye-i Selase) Rusya'ya harp tazminatı olarak verilmesi üzerine izleyen yıllarda Balıkesir-Gönen İlçesine bağlı Ömerler Köyüne göç ederek bu köyde yerleşmiştir.

Şiirlerinde saptayabildiğimiz bir kısım ipuçlarına göre, Şair'in Murgul'da yaşadığı yıllarda hayvancılıkla uğraştığı, kasabada bir dükkânı bulunduğu, çobanlar, dükkân sorumlusu gibi istihdam ettiği şahıslar bulunduğu, bölgenin tarihi ve sosyoekonomik yapısına nazaran oldukça önemde mal varlığına sahip olduğu söylenebilir. Gönen'e yerleştikten sonra ise bir ayağının İstanbul'da olduğu, özel (veya resmi) bir işe bağlı olarak çalıştığı tahmin edilmekle birlikte işinin ne olduğu konusunda açık bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Şair'in çok sayıda eseri olduğunu kuvvetle tahmin etmekte isek de bugüne kadar elimize 13 şiiri ulaşabilmiş, bunlar da şairin dördüncü kuşak torunları olan Necdet BAYTAN ve Mehmet Yaşar BAYTAN tarafından 1972 yılında derlenmiş ve aile mensuplarına yetecek kadar çoğaltılmıştır.

Ölümünden sonra tam yüz yılı geride bıraktığımız halde, ne yazık ki bu çalışmanın dışında bu önemli şahsiyetin kültürümüze kazandırılması yolunda hiçbir kişi veya kurumun girişimi, çabası olmamıştır. Şair "Destan-ı Dünya" başlıklı şiirinde bunu hissetmiş olmalı ki, bu sanata ilgi duyan ehil insanların çok az olduğunu ve bu konudaki umutsuzluğu ve sitemini şu dörtlülüğüyle ifade etmektedir.

***Bari ehlinin eline geçse bu nazım benim
Na ehil bir hob hudaya mihnetkar olmak da güç
Her kelimada bir muamma kenti kenzin sırrı var
Faş olur ehlinde amma pürhüner olmak güç***

Kuşaktan kuşağa gelen anlatımlar ve elimizdeki bu çok az sayıda şiirler dışında Şair hakkında yararlanılacak bir kaynağa şimdilik ulaşılmamış olmakla birlikte, henüz gün yüzüne çıkmamış şiirlerinin bulunarak kamuya ve kültürümüze mal edilmesi için çalışmalarımız devam edecektir.

Bu çerçevede yaptığımız tahlil ve değerlendirmede, yaşadığı dönemin siyasi, sosyal, ekonomik koşullarının Şair'in kalemine yansıdığını açıkça görmektediriz.

Şiirlerin bir kısmı nispeten arı bir dille diğerleri oldukça ağdalı (Osmanlıca ağırlıklı) yazılmıştır. Bu durum, Şair'in iki dönemi olduğunu, Osmanlı edebiyat tarihine paralel olarak Tanzimat (1839-1896) ve Servet-i Fünûn (1896-1912) akımlarının izleri bulunduğunu görmekteyiz. Şair'in nispeten arı bir dille yazdığı şiirlerin 1. Döneme ait olduğu, bu şiirlerinde Şair'in deyimiyle "Hicret" inden önce Murgul'da diğerlerinin ise Gönen'de yazıldığı düşünülebilir. Bu görüşten hareketle varsaydığımız kronoloji, bu kitabın yeniden düzenlenmesinde esas alınmıştır.

Bir kısım şiirler ilk bakışta divan tarzı imiş gibi görünse de aruz kalıplarının kullanılmadığı, genellikle 7-11-15'lik hece vezni ile kafiye düzenine özen gösterildiği anlaşılmaktadır.

Etnik kökeni Gürcü olmakla birlikte şiirlerinde "Gürcü" "Türk" gibi etnik unsurlar geçmemektedir. Çok ender "Osmanlı" "Ali Osman" gibi ifadelerle rastlanmakta, radikal olmakla birlikte genellikle dini, İslami, kavramlara ağırlık vermektedir.

Yaradan'a karşı sevginin yanında insanların bu dünyadaki düşünce ve amelleri (fiil) dolasıyla ahiretteki hesaplaşmaları işlemiş ve bu tema ile sıkça nasihatlerde bulunmuştur. Şair "Allah'a Kavuşmayı" tasavvuf anlayış ve üslubuyla dile getirirken bir şiirinde ünlü "Enel Hak" ifadesini dahi kullanabilmiştir. Şairin Mevlana Celaleddin-i Rumi, Yunus Emre, Nev-i gibi şairleri incelediği ve etkisinde kaldığı söylenebilir.

Şiirlerde ailenin köyü olan Petek (Gurbin) 'den hiç bahsedilmemesi şaşırtıcıdır. Ancak bugün Petek Köyünün de bağlı bulunduğu İlçe olan Murgul'un halkı ve coğrafyasına yönelik betimlemeler, sevgi hasretlik, hayranlık, o kadar çok ve içtenlikle işlenmiştir ki Şair'in "Murgul Şairi" lakabıyla sembolize edilmesi ve anılması hak ettiğini düşünmekteyiz.

Bir kısım şiirlerde, yaşadığı dönemin uluslararası çatışmaları, Avrupa'nın ikiye bölünmesi, işgalci Rusya'nın zulmünün Osmanlı'nın muhatap olduğu olaylar karşısında bazen acizliği bazen de kahramanlığını dile getirmektedir. Abdülaziz Murat, Abdülhamit, Padişahlarından ve vezir Gazi Osman Paşadan söz etmekte, Abdülhamit ve Gazi Osman Paşayı özellikle övmektedir.

Şiirlerde şairin ailesi, eğitimi, kültürü ve bunun kaynağına dair de bir işaret ve anlatım bulunmaktadır.

Şair hakkında daha geniş bilgi ve belge edinme konusunda hemşerilerimiz ve özellikle Şairin soyundan gelen Artvin, Gönen, İzmit, İstanbul, Bursa, Ankara ve sayamadığımız başka yerlerde yaşayan akrabalarımızın (Baytanların) çabalarını ve bizimle iletişime geçmelerini beklemekteyiz.

Araştıran/Yazan
Av. Nihat BAYTAN

Derleyen
Ercan GÜLSUYU

BAL ATIŞMASI

Birbirini seven iki kişinin zamanla araları açılıyor. Kız Erkeğin Akrabalarına özür mahiyetinde haber gönderiyor. Erkek te bunun üzerine aşağıdaki maniye söyler.

**Markvelas (böğürtlen) puhariya (olgunlaşmamış)
ras çiroda (ne gerek vardı) pisvasa (Yemin etmeye)**

**Pehit (ayakla) ru padama gdev (atmaya)
memre helit sisvaya (elle çekmeye)**

**Şvidi came degezvez (yedi cami yaksaydın)
çemi puli dazsvasa (benim kalbimi yakacağına)**

**Sahneveli paktes (sapan kırılrsa) (kalp kırılırsa)
ra pamuya (ne gelir elinden)
bezvasa (sahnevelin demir ne işe yarar)**

**Simindi mal molvezot
(mısırları bir an evvel kırılım)**

**Sishebis mozvasa (sıcığın yakması)
(Madem barıştık bir an evvel evlenelim)
demek istiyor.**

Kız tarafı Sancakdede tarafına
birşeyleri yok anlamında dedikodu yapıyor.

..... Sancakdede kıza mani yazıyor.

**Lopini ranevlenaya çaңçepsi sepa makva
Hval dilaze sandili (kahvaltı) harşo'da papa makva
Babo'dan danorçeni (kalma) utaro (sapsız) tapa makva
Şeni sesanala sesanalavi (saklayacağım yer)
metavis tepe makva**

Döşemede Körmemet dedenin sevgilisine attığı mani.
Sevgilisinin meciden erken kalkıp gitmesi üzerine söyler.

**Asel lamaz nadidam adek ta zadi ra aris
Guli pultu ver isnep pubmulu hidi ra aris
(kalp kalbi tanımazsa bağlı köprü nedir ne demektir)
Haçan buz (i) (sinek) helit pevksev (elle sinek kaçırmak)
Mobmilu pudi ra aris (bağlı kuyruk nedir)**

"Ben seni tek taraflı seviyorum
sen bana kuyruk olmanın alemi yok"

DES TAN LARI MIZ

DÖŞEME KÖYÜNDE MEC'DA ATIŞMA

Gölcük döşeme köyünden Çitoğlu İlyas'ın Enver YAVAŞ'ın
ayakkabılarını yanlışlıkla giymesi ve camiye gitmesi üzerine
Enver YAVAŞ'ın Çitoğlu İlyas'a yazdığı mani;

**Çito İlyas gider hacı ziyaretine
Ziyareti kısa keser Yasin'in niyetine
Postallarım eskimiştir giyeyim bari yeni niyetine
Hacı Halil hemen anlar bu işin illetine
Böyle şeyden hiç hoşlanmam abdestin niyetine
Zaten ben getiracaktım ne vardi hemen minnetine
Çaresini bulamadım bu bunakluğumun illetine**

Demesi üzerine Çito İlyas'ın
Enver YAVAŞ'a yazdığı mani
**Arzettuk hacı yolcu etmeye
Yatsi vesile oldu erken kalkup gitmeye
Papuçlar değişilmiş değmez alay etmeye
Yetmiş altmış dolaşur fikir başlar gitmeye
Bu yaş sizide bulur başlarsız ne etmeye
Madem meydan eyladun emsallara çatmaya
Bu iş melike ister lafi söze katmaya
Çıkılmaz sarp kayaya durdun kement atmaya
İyiki dostu rast geldun tutulmazsin satmaya
Ne yazık destan türki durdi murur etmeye**

Enver YAVAŞ'ın cevabı;
**Ne haddıma duşmuştur sana turki atmaya
Maksat muhabbet olsun heveslandum çatmaya
Anadan olma değil lafi bulup satmaya
Marifet oradadur kement atup tutmaya
Zihinler kuvvetlaşur böle turki atmaya
Turkilar marur olmaz cemiyeta katmaya**

DESTANUM UĞURLAR OLSUN

1940 yılında Ankara'da vatani görevinin yaparken hayatını kaybederek şehit olan Artvin' in Murgul İlçesi İskep (Damar) köyünden Harun ATAMAN' ın (Kerimler) cenazesi bile memleketine getirilemez. Evli ve eşi hamile olan şehidimizi askeriye, ANKARA da Hakk'a verir.

Vatan hasreti ile şehit olan askerin ağzından bu destanı, damar köyünden akrabası Zekiye TURAN YAVUZ çıkarır.

O zamanlar 12-13 yaşlarında olan yeğeni Fatma GENÇ HACIOĞLU destanı ezberler. 60-65 yıl sonra bu destanı Fatma HACIOĞLU 2003-2008 yıllarında 75-80 yaşlarında iken hatırlamaya başlar ve ara ara acıklı bir şekilde dile getirir. Öğretmen olan kızı Neziha HACIOĞLU AYDIN annesi söyledikçe yazar, derler toplar 3-5 yılda tamamlar. Topluma ve okuyuculara yeniden kazandırır.

Lazoğlu Cahit ÖZDEMİR ile Enver YAVAŞ Gölcükte iş yerinde sohbet ederken memleketteki amcası Mehmet KADIOĞLU' n dan söz açılıyor.

Enver YAVAŞ memleketteki amcasından mani ile bal ister;

**Lazoğlundan haber aldun sizde ballar çok olurmuş
İskebun dağlarında varmış hem ihlamur hem kumar
Bizim burda ne dağ kaldı ne ormanı
Ankaradan bal geliyor ne şerbettur ne de yahni
Çoktandır bala hasret kalduk
bir daha olursa karakovani
Gölcükte de yeganun vardır bir de hatırlasan yani
Bende minnettir olurum amcam hatırlamıştır hani
Akırbayı çok sevaruz gelip gitmek olsa yani
Küçüklerin suçu yoktur büyüklerindir vebali
Çabuk gelup gitmek olsa anlatırduk tatlı bali**

Bunun üzerine Mehmet amcası Enver'e çeçili karakovan göndermiştir.
Enver YAVAŞ'ta Dobri Mehmet ile zeytin gönderiyor arkasından da bu maniye yazıyor.

**Maksadumuz bal değildir açmayalım arayı
Gönül gelip görmek ister Aduça ile Durçayı
Her zaman düşünürüm görmek için orayı
Zaman müsaade vermiyor görmek için silayı
Siz a orda olmasanız kim hatırlayacak burayı
Biz da dünya işına dalduk sanki bulduk deryayı**

Dinlasun bu destanumi
Kimun gidar hoşına
Nice hasret kalacaktum
Vatan Dağı taşına
Kimse yetup olamiyer
Bu felegun işına
Arkadaşlar yolçimisiz
Selam edun vatane

Kedimane nice endum
Degirman kapisini
Ankara'da nice kurdum
Felegun yapisini
Ana-Babam helal etsun
Emegun hepsini
Arkadaşlar yolçimisiz
Selam edun Vatane

Pederuma soylayun ki
Sabretsun ağlamasun
Evlat acisi çetindir
Canini dağlamasun
Naziktur ceset zenciri
Düşünüp bağlamasun
Arkadaşlar yolçimisiz?
Selam edun vatana

Siza biraktum bir sebiyi
Yadigar hem hediye
Sağlukta ey gün kadrini
Bilmiyerduk ne diye
Ne hor gorundi gozuma
O ki gordum sediyi
Arkadaşlar yolçimisiz
Selam edun vatane

Ah gidi hemşerelorum
Ayruldum bıraktum sizi
Sağ selamet gelmiş olsam
Tamam gorurdum sizi
Ne çare sabretmaliyiz
Böyle imiş taktir yazi
Arkadaşlar yolçimisiz
Selam edun vatane.

Ah gidi yalan duniya
Gelup geçar dert ila
Kismetum ila suyumi
Felek kesti bent ila
Hep hisimler hep komşılar
Helar edun ciddilen
Arkadaşlar yolçimisiz
Selam edun vatane

Kimse yetup olamiyer
Bu felegun işına
Kesilur takat kudretun
O ki vaden yetiyer
Tenum oyle soğuduki
Sanki duştum taşlara
Arkadaşlar yolçimisiz
Selam edun vatane

Dertlarumi destelasam
Siğduramaz bir boce
Benum kjapi bacalarda
Kendumi geçtüm nice
Bilurumki ana babam
Ağliyer gunduz gece
Arkadaşlar yolçimisiz
Selam edun vatane

Hepunuz helal eylayun
Emicalar dayılar
Toplanduğunuz ordi ummet
Alinmazdi sayılar
Bulamadunuz çareyi
Durun yürek yayları
Arkadaşlar yolçimisiz
Selam edun vatane

Ah kardeşlar siz gidar siz
Bakarum izunuza
Goracaksiz vatanumi
Ne mutli gozuunuza
Bilun ey gunun kadrini
Şukredun ozunuza
Arkadaşlar yolçimisiz
Selam edun vatane

Destanum uğurlar olsun
İnşallah tez gidarsin
Cümle hisim akrabaya
Çok çok selam edarsin
Hasret kalan gonullara
Şüphe yoktur ne yapsin
Arkadaşlar yolçimisiz
Selam edun vatane

Kedimane nice endum
Degirman kapisini
Ankarada

Neslihan AYDIN
Nakleden: Neziha AYDIN

Yöresel yemeklerimiz

LAHANA YEMEĞİ

Malzemeler : Lahana 2 Kg, Mısır Yarması 300 Gr, Tereyağı

Lahana öncelikle yıkanır. Akabinde elle veya bıçakla küçük parçalara ayrılır/kesilir. Tencerede kaynayan sıcak suyun içine atılır. Pişene kadar kaynatılır sonra ilk acı suyu süzgeçle süzülür ve değiştirilir. Suyu süzülen lahana tekrar kaynatılmış suya konup kaynatılmaya devam edilir. Pişen lahana üzerine 1 kaşık tereyağı konur. Acı sevenler için küçük kırmızı biber konur. Diğer taraftan mısır yarması (Gerğil) yıkanır ve kaynayan lahana içine katılır. Lahana ve mısır yarması piştikten sonra demlenmeye bırakılır. Daha sonra 'Laper' ağaçtan yapılmış dövme tahtası ile bulamaç haline gelene kadar dövülür veya blender dan geçirilir. Akabinde hafif yanmış tereyağı pişen lahana üzerine dökülür. Bakır sahan-da mısır ekmeğiyle afiyetle yenir.

CACIK

Malzeme : 1 Kg Yoğurt, 3 Adet Salatalık, 2 Diş Sarımsak, 50 Gr Ceviz, 1 Tatlı Kaşığı Tuz.

Sulandırılmamış yoğurt içine salatalık rendelenir. Sarımsak rendelenerek karışıma katılır. Tuz ve dövülmüş ceviz eklenir. Karıştırılır. Yalnız veya mısır ekmeği ile servis edilerek afiyetle yenir.

Kaynak:
Nevil Gülsuyu
ÖKTEM

MISIR EKMEĞİ (ÇADI)

Malzemeler : Beyaz mısır unu

Bir gün önceden kalmış beyaz mısır unu ekmeği maya (günümüzde daha gevrek olması için bir çay kaşığı karbonat 2 yemek kaşığı yoğurt) 1 tatlı kaşığı tuz, su.

Bir kap içerisinde malzeme ılık su ile yoğrulur. Yoğurma kıvamına gelince tereyağı ile yağlanmış tepsi içine konur ve 200 derece fırında veya kuzinede pişirilir. Nar gibi kızarıncı kuzineden çıkarılır. Genellikle sade, cacıkla, tereyağı karıştırılarak çimur, turşu kavurması, lahana vb servis yapılır.

FASULYE/TURŞU KAVURMASI

Malzemeler: 2 Kg Fasulye Turşusu, 3 Baş Orta Boy Soğan, 50 Gr sıvı yağ.

Soğan jülyen (Uzun Uzun) doğranır. Tencereye konur. Sıvı yağ ile iyice kavrulur. Talebe göre biber salçası konur. Kavrulduktan sonra (Pembeleşince) doğranmış olan fasulye turşusu ilave edilir. Kaynatılmadan karıştırılarak yaklaşık 10 dakika kavrulur,

Kavrulduktan sonra servis edilerek sade veya mısır ekmeği ile afiyetle yenir.

Turgula ait yöresel yemeklerimizden bazıları:

- Zmarıyani şorba
- Zıpiya
- Phali İobiyo
- Paluza

BAKIRIN BAŞKENTİ MURGUL'DA BAKIR EL İŞLEMECİLİĞİ

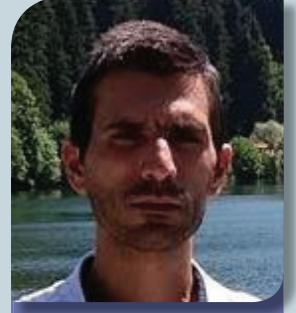

Murgul, bakır işletmeciliği ile ülkemize katma değer sağlamakta olmasına rağmen bakırla ilgili başka bir sektör oluşmamıştır. Bu eksiklik bilinmesine rağmen bu alanda hiçbir girişim yapılamamıştır. Eski kaymakamımız sayın Hüseyin ÇAM'ın teşvik ve destekleri ile Gaziantep ilinden bakır işleme ustası getirtilerek bu alanda ilçemizde ilk defa tamamı bayanlara yönelik olarak kurslar açılmış ve açılmaya devam edilecektir. Kursları bitiren bayanlar teşvik edilerek atölyeler kurulması ve seri üretime başlanarak ilçemizde bakırla ilgili farklı bir iş kolunun hayat bulmasını amaçlamaktayız.

Ahmet Tarlan SEYİDOĞLU

Bir Rus Subayın Perspektifinden MURGUL

Nurettin PARLAK
Araştırmacı Yazar

Murgul, zengin maden yatakları vesilesiyle antik çağlardan bugüne dünyaca şöhret kazanmış bir yerleşke olmasına rağmen nedense bölgenin geçmişi hakkında pek fazla yazılı kaynak yoktur. Var olan bilgiler de daha çok 1800'lü yılların ikinci yarısından, günümüze uzanan zaman aralığında yoğunlaşır.

Bu ender dokümanlardan birisi de 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi esnasında Artvin bölgesinde bulunan Rus subay Levaşov'un yazdığı notlardır. Levaşov, Artvin'i ele aldığı kitabında Murgul'a yaklaşık on bir sayfalık bir yer ayırmıştır.

Levaşov, Murgul hakkındaki yazısına yörenin coğrafyasını tanıtarak giriş yapar, ilerleyen sayfalarda Murgul halkının etnik dağılımı, sosyo-kültürel vaziyeti ve geçim kaynakları hakkında bilgiler verir; yazının son kısımlarında ise Murgul halkının karakteri, Osmanlı ve Rusya'ya bakışı hakkında yorumda bulunur.

Levaşov, yazının başında bölgede Murgul ve Başköy olmak üzere iki büyük vadi bulunduğundan bahseder. Hoperket vadisine ise değinmez. Civardaki dağların aşılması zor dağlar olduğunu ve komşu vadilerden olan Çhala ve Hatila vadileriyle sadece yaz aylarında iletişim kurulabildiğini vurgular. Murgul ormanlarının birçok yabani hayvan türüyle dolu olduğunu, yaz aylarında otun bol olması nedeniyle Hopa ve Hatila bölgelerinden halkın hayvanlarını otlatmak için buraya geldiğini okuyuculara aktarır.

Subay Levaşov, Murgulluların komşu köylere gitmek için pek çok patikadan yararlandıklarını, bu yolların sadece yaz aylarında ulaşım elverişli olduğunu ve vadilerde inşa edilen eski taş köprülerin Gürcü mimarisinden izler taşıdığını belirtir.

Bölgenin iklim yapısı nedeniyle Murgullular genellikle sağlıklı bireylerdir. Yazar, hemen her adımda çok yaşlı ama dinç

insanlarla karşılaşır. Kabarcet gibi birkaç köyde ise guatr hastalığı görülmektedir.

Kış aylarında yoğun kar yağışı nedeniyle komşu vadilerle aylarca iletişim kurulamaz. Bazen köylere çığ da düşer. Kabarcet köyüne düşen çığ nedeniyle birkaç yerleşim yeri tümüyle tahrip olur.

Yazara göre o dönem Murgul halkının tamamı Gürcü'dür. Levaşov Murgulluları tipleri, kıyafetleri ve mizaçlarıyla Gurialılara benzetir. Gürcü kültürünün bu bölgede iyi korunduğuna dikkat çeker. Halkın konuşma dilinin Gürcüce olduğunu şu sözlerle ifade eder:

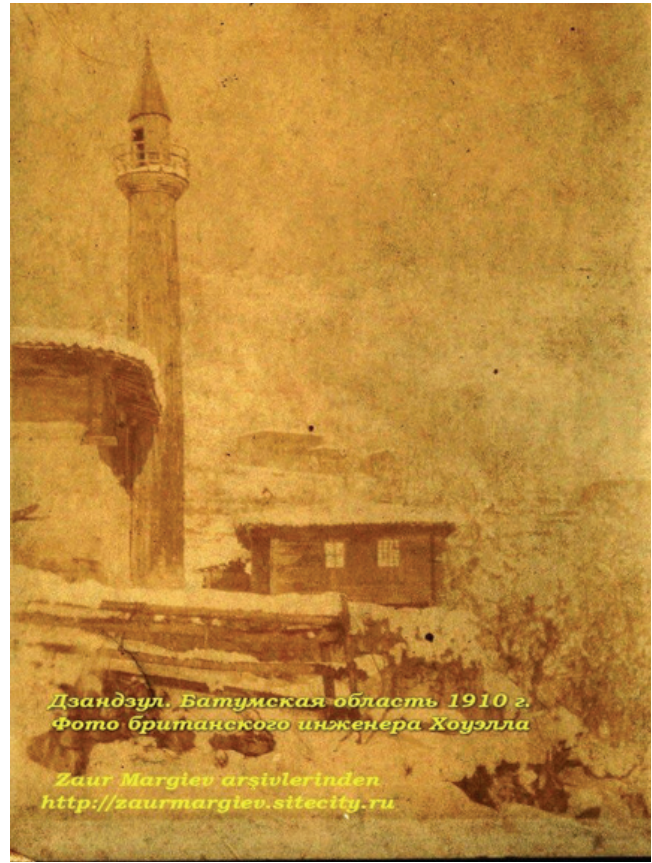
“Nasıl ki Çhalalı gençler belli bir yaşa kadar Lazcadan başka dil anlamıyorlarsa, Murgullular da 16-18 yaşlarına kadar sadece eski ve saf bir Gürcü lehçesiyle konuşuyorlar. Türk dili ilk öğretimde mollalar tarafından öğretiliyor. Türkçeyi yeterli ölçüde öğrenen gençler çalışmak için Çoruh vadisine, Batum'a ve İstanbul'a gidiyorlar. Hiçbir zaman iki Murgullunun aralarında Gürcüceden başka bir dille konuştuklarını görmüyorsunuz. Hatta Murgullular yabancı yolcuları 'Gamarcoba' diyerek selamlıyorlar. Çoruh'un diğer tüm bölgelerinde ise halk Salam Aleikum diyerek selamlıyor. Murgul'da kadınlar hiç Türkçe konuşmuyorlar ve bu dili hemen hemen hiç anlamıyorlar.”

Murgul yöresindeki ev ve naliyaların (direkler üzerine kurulu ambar) mimari özellikleri de Levaşov tarafından uzun uzun tasvir edilir:

“Murgul köylerinde evlerin dış görünümü bir dereceye kadar Guria bölgesindeki evlerle benzerdir. Evler kestane tah-tasından yapılmış, çatıları kiremitle örtülü ve iki katlıdır. Her bahçede sebze-mısır, üzüm sarmaşıklarıyla karşılaşılıyor. Tahılın tarla faresinden ve rutubetten korunması için direk-ler üzerinde ahşap kulübeler kurulmuş. Dar köy yolları çitle çevrilidir, çitlerin üzerleri yoğun böğürtlen çalısıyla kaplıdır. Bu meyveden et ve cadiye (mısır ekmeği) katmak için sos yapılır. Murgul'da evin iç dekorasyonu elbette Guria bölge-sinden farklıdır. Genelde oturma odası üst katta olur. Diğer odalardan en iyisi misafirler için ayrılır. Bazen çok nefis ve ustaca oymalarla bezenen evler çoğunlukla dışarıdan hoş gö-rünüyor. İşlemeli pencereler, akşam içeriden kapatılan pan-jurlar, süslemeli alçak ahşap taht, bir veya iki duvar boyunca uzanan oymalı askı ve bazen süslü tavan göze çarpıyor. Evde bazen birkaç Mekke resmi ve Kuran Ayeti görülüyor. Odanın zaruri aksesuarlarından biri kapının yakınlarındaki iki arşın yüksekliğinde olan şöminedir. Şömine gri renkli ve ince tane-li trakit kayasından yapılıyor, şömine bazen bir bütün olarak inşa edilmekle beraber çoğunlukla birbirlerine titiz biçimde uydurularak iki parça halinde kurulur. Şömine taşları bazen dağlarda, bazense birkaç köyde belirli şekil ve ölçülerde ke-silir. Kesilen bu taşlar dağlardan kızaklarla getirilir. Şömine-ler çoğunlukla çiçek motifleri ve Kuran ayetleriyle süslenir. Bu şöminelerin her birinin üzerine yapım tarihleri yazılmış. Evin ikinci katı tamamen ayrı bir şekilde düzenlenmiş, yarısı evin kadınıdır. Onun odasına ev sahibinin veya kadının yakın akrabalarından başkasının girmesi düşünülemez. Alt kat bazen günlük oturma odası olarak kullanılır ama çoğun-lukla ambar veya ahır vazifesi görüyor. Evlerin yakınların-daki kulübeler ve bahçeler halkın kurduğu düzenin ihtiyaç duyulan parçalarıdır. Avludaki bir parça mısır bahçesi bazen uzaktan getirilen suyla sulanır. Murgul'daki tahta evler ge-nellikle pek kullanışlı değildir. Bunun nedeni iki katlı olan bu evlerin dışardan büyük görünmesine rağmen oturmak için faydalanılan odaların iki-üç taneyle sınırlandırılması ve koridor kısmına çok daha geniş yer ayrılmasıdır. Tahta ev-lerin haricinde taş evler de sıktır. Bu evler zengin ailelerin-dir. Yerli halkın göze çarpan meşgalelerinden biri İstanbul ve Türkiye'nin diğer büyük şehirlerinde paşaların yanında başağa, hizmetli ve seyis olarak çalışmalarıdır. Becerikli ve yetenekli olmaları nedeniyle Murgullu çalışanlara özellikle Türk aristokratlar arasında değer veriliyor. Bu kârlı görev ge-nelde babadan çocuğa veya amcadan yeğene tavsiye ve adam kayırma yoluyla geçer. Murgullu erkek çocuk 10-11 yaşların-da gurbete çıkıyor, herhangi bir İstanbul paşasının yanında

15-20 yaşlarına kadar çalışıp bazen epey para kazandıktan sonra yakın akrabalarından birini kendi yerine yerleştirip kendisi en değerli eşyalarla ailesinin yanına geri dönüyor. Çocuk kazandığı parayı önce burada taş bir ev yapmak için harcıyor. Bu şekilde yapılmış ve iç düzeni farklı olan birkaç ev var. Ocak kısmıyla ev sevimli bir görünüm içindedir. Zayıf tarafı çatı kısmıdır.

Genellikle köyün en iyi yeri camiye ayrılır. Öğrencilerin öğ-renim görmeleri için caminin yanında okul yapılır. Mollalar çocuklara Kuran-ı Kerim ve Türkçe okuma yazmayı öğretir-ler. Cami ve okul genellikle halktan toplanan bağışlarla inşa edilir. Toplanan para çoğunlukla saygın yaşlılar tarafından seçilen kişilerin kontrolü altında kullanılır.”

Murgul'da bir cami (Zaur Margiev arşivinden)

Yazarın bildirdiğine göre Osmanlı döneminde Murgul kay-makam ve muhtarlar aracılığıyla yönetilmiş. Kaymakam hükümet tarafından zengin Murgullular arasından seçilir-miş. Muhtarlar da köyün en saygın kişileri arasından seçi-lerek göreve gelirlermiş. Muhtarlar yönetimin vergi ve asker toplamayla ilgili emirlerini yerine getirirlermiş. Bu hizmetle-ri karşılığında ev başına 16 kilogram mısır alırlarmış.

Murgul halkının geçim kaynakları arasında tarım faaliyetleri öne çıkar. Bölgede mısır, tütün, lahana ve az miktarda pa-

Çoruh kayıklarından bir görünüm

tates bulunur. Tütün ve mısırın bir kısmı Hopa ve Arhavi'de tuzla takas edilir; ya da Borçka ve Artvin'de satılır. Meyvelerden ise elma ve üzüm yaygın biçimde yetiştirilmektedir. Murgul elmasının ünü Rusya'ya kadar ulaşmıştır. Kırım bölgesinde elma kıtlığı yaşandığı yıllarda Rusya'nın elma ihtiyacı kısmen Murgul'dan karşılanır. Murgul elması önce insanlar veya atlar aracılığıyla Borçka'ya taşınır. Borçka'dan kayıklarla Batum'a gönderilen elmalar, Batum'dan partiler halinde gemilerle Odesa şehrine, oradan da Rusya'nın farklı bölgelerine dağıtılır. Levaşov bazen günde on beş yirmi kayık Murgul elmasının Batum'a nakledildiğine tanık olur.

Murgul'da üretilen üzüm çok kalitelidir. Üzümün büyük kısmı satılmak üzere Batum'a gönderilir, az bir kısmı ise sirke yapımında kullanılır. Murgul'da küçük çaplı arıcılık yapılır. Her ev sahibinin birkaç kovanı vardır, kovanlar ormandaki ağaçlara koyulur. Çubuklarla örülen sepet şeklindeki kovanlar ise kayalara yerleştirilir. Bal ve balmumunun bir kısmı Batum'da satılırken, bir kısmı ise bu ürünleri almak için özel olarak Murgul'a gelen müşterilere satılır. Bu bilgilerden yola çıkıldığında, Murgul'un madencilik dışında önemli bir ticaret merkezi olduğu söylenebilir.

Levaşov, notlarının son bölümünde Murgul halkının karakteri hakkında bazı yorumlarda bulunur:

"Murgul ile ilgili yazıyı bitirmeden önce halkın karakteriyle ilgili birkaç kelime söylemek gerek. Murgullular tam bir doğa adamlarıdır. Çok hareketli, çok yetenekli ve çok akıllı insan-

lardır. Çalışkandır, kendilerine özgü ahlaki kanun anlayışları vardır. Düşünce yapıları bize bazen vahşi gelebilir, doğuştan meraklıdır, birden sempatinizi kendilerine çekerler. Bazen saf görünseler de genellikle akli başında kişilerdir."

Yazar, Murgullular hakkında genelde övgü dolu ifadeler kullanmasına rağmen konu halkın İslam diniyle kurduğu gönül bağına ve Rusya karşıtlığına gelince söylemlerini değiştirerek Murgul'la ilgili yazısına nokta koyar:

'Ama yerli halkın tamamı ateşli Müslüman. Fanatik mollaların belli başlı bir kısmı dini eğitimi İstanbul'da alıyor. Halkın ne ölçüde çocuksu saflıkta ve ne derece açık yürekli oldukları hakkında aşağıdaki olaya bakılarak fikir yürütülebilir:

Resmi bir konumda olmama rağmen Murgullularla yaptığım görüşmelerde kendilerinden sık sık şu sözleri duyardım: 'Eğer Rusya'yla Türkiye tekrar savaşarlarsa elbette din kardeşlerimiz için (yardıma) gideriz. İslam Dini ve padişah için savaşacağız.' İnsanlar bu sözleri tam bir ciddiyet ve tam bir inançla söylüyorlardı.

Bir molla veya ihtiyarın kurduğu otoriteye sorgulamadan inanmak, neredeyse sınırsız bir özgürlük içinde edinilen asırlık bir alışkanlıktır çünkü burada Osmanlı devlet otoritesi neredeyse hiç yoktur. Barış ve özellikle savaş döneminde bölgeyi yönetirken bütün bu faktörler sürekli hatırdan tutulmalıdır."

Kaynaklar

1. Левашова, Н. Н., Заметка о пограничной линии и зоне на расстоянии от берега черного моря до города Артина, Известия Кавказского Отдела Императорского Русского Географического Общества, Том VII, Тифлис, типография главного управления наместника кавказского, 1879-1881
2. <https://humus.livejournal.com/2874706.html>, erişim: 25 Haziran 2018

GAZİ HAFİZ HÜSEYİN ÖZÇELİK

“Hafızlar Hafızı”

Osmanlı döneminde Batum Sancağı (Vilayeti) Murgul nahiyesine; Kartla, omana, Nazviya, thilazur, avana, orci, dampal, civan, arhva ve gevl köyleri (Karyeleri) bağlı ve yönetiliyordu.

Hüseyin efendinin doğduğu yıllarda Osmanlı-Rus savaşı başlamışken (1893) kartlaya bağlı nazviya da, babası Ahmet, Annesi Ayseden Hicri 1310 (1310+584) miladi 1894 yılında dünyaya geldi. Biri kız dört kardeşirler. Önce, Hocaoglu sülalesinden olan Ahmet efendiden sonra dönemin ileri gelen hoca efendilerden ders ve eğitim alarak 12 yaşında hafızlık eğitimini kartlada (tütüncüler) törenle icazetnamesini aldı.

Murgul nahiyesi'ni işgal eden; İngilizlere, Ermenilere, Ruslara ve Hristiyan Ortodoks Gürcülere karşı Osmanlı teşkilat-ı Mahsus'a'ya (Osmanlı İstihbaratı) bağlı olarak savunma savaşlarına katılmış, Osmanlı askerleriyle Murgul'un bağımsızlığı için çok uğraşmış bu çarpışmalarda yaralanmıştır.

Bu savaşların çık sıkıntılı döneminde ve kartladan (Nazviya Mahallesi) göç ederken, bir kardeşi şehit olmuş, diğer kardeşi ise dehşetli savaş nedeniyle kayıp olmuştur. Daha çok sonra kavuşmuşlardır.

Hendek'e bağlı Nazviya (Lütfiye Köşk)'ne hicret ederler. O dönemin alim ve müderrisi çok olan köyde çerkez bir hanımla evlenir. Anlaşamayınca boşanır. Daha sonra hafız olan ikinci eşi Safiye hanımla evlenir. Hayatını düzene sokar, unuttuğu hafızlığı onunla birlikte kıraat eder. Bir müddet sonra islambolda Fatih medresesinde ders almak için gider, ordan dönemin alimlerinden olan Remzi efendiden Arapça, siyer, akaid dersleriyle hafızlık icazetini alır. Daha sonra Fatih medresesinde talebe okutmaya başlar.

Yunan askeri Sakarya'ya Nazviye (Hendek Lütfiye Köşk) Köyüne işgale başlayınca Çerkez Ethem komutasında Sakarya savaşına dahil olur ve gazi olur. Hafız safiye hanımdan çocuğu olmaz. Bu nedenle safiye hanımın ısrarı ile iki çocuklu dul kalan Ahmet reisin 20 yaşındaki kızı Fatma hanımla dini nikâhla evlenir. Bu evlilikten oğulları Ali İhsan ve Süleyman dünyaya gelir. 1956 yılında çok sevdiği kızı Ayşe 1958 yılında Muhammed oğlu dünya ya gelir.

Safiye hanımın ısrarı ile Murgul'a kadrolu Vaaz İmam Hatip olarak 1955 yılında atanmıştır. Murgul fabrika çalışanları ve civar murgullularla hoş sohpet ve mütevazı hocanın sevgilerine mazhar olmuştur. Her cemiyete sesinde güzelliğinden davet almaktaydı.

Murgullular tarafından çok sevilen Gazi Hafız Hüseyin efendi Murgul ve civarından yüzlerce talebe eğitmiştir. Hoca efendinin ünlü talebeleri ise şunlardır; Abdullah Şirin (Hoca), Süleyman Hatinoğlu (Artvin Millet Vekili), Behlül (Pelül) Ökdem (Hoca), Muharrem Kılıç (Hoca), Hasan Karaca (Hoca), Ahmet Gülsuyu (Hafız), Remzi Kahraman, Sırrı Konakçı, Sedat Arıcı, Hasan ve Hüseyin Kantar, Nejdet Demir, Burhan Yıldırım, Rafet Şamlı, Cevdet Taştan, Ali Kantar, Potocurlu, İrsalı, Yusufelili v.b. gibi yüzlerce talebesi olmuş Murgulun aydınlı yüzüdür.

Allah ondan razı olsun.

Murgullularca çok sevilen mütevaziliği beyfendiliği ile küçük-büyük herkesçe sevilen hoca efendinin de eşi Fatma hanım ise; çok cömert ve talebelerin annesi olarak bilinmekte, talebelerin yemeklerini hazırlar, karınlarını doyuran hizmet ehli, güzel sözlü hayırseverdi.

Gazi hafızlar hafız hocası Hüseyin Efendi, beyin kanamasından dolayı 03.03.1963 tarihinde teyzesinin bulunduğu coco-roğlu Hasan Orhan'ın yanında aile kabristanında 69 yaşında vefat ederek yatmaktadır.

Hayatta olan talebelerinden Hasan Karaca ve Behlül Öktem (Pelül) hocaları hakkında güzel hatıralarını anlatırken; Hocalarının Vaaz sırasında 'Beni Öldürmeyin' çokça söylemesi dolayısı ile meraklarından sormuşlar 'Hocam kim senin düşmanların, niye böyle vaaz ediyorsun' dediklerinde hocaları 'Ben öldükten sonra hafızlık eğitimi bitecek' demiştir. Zaman onu haklı gösterdi ki; Murgullu ünlü talebelerinden Hafız Hacı Abdullah Şirin hoca bir miktar hafızlık eğitimi vermişse de Murgul'da hafızlık ondan sonra yapılmamış talebe yetişmemiştir.

Zikir ehli olan gönül fatihi Gazi Hafız Hüseyin Efendi sabah namazı sonrası muhakkak Allah'ı çok anar, göz yaşı döker, işrak namazı sonrası ailesine Murgullulara ve de tüm Müslümanlara çok dualarda bulunurdu.

Allah ondan razı olsun.

Nakledenler:

Kızı Ayşe Yüzbaşıoğlu. Öğretmeni.

Talebesi Hasan Karaca Hoca

Talebesi Behlül Öktem (Pelül) Hoca

Araştıran / İnceleyen
Osman ŞİRİN

BAYDIN / SAYFIYE KÖYÜ (BURSA)

Sayfiye, Bursa ilinin Kestel ilçesine bağlı bir köydür. 1877-1878 Rumi 1293 yılında, Osmanlı Rus harbinde Artvin ili Borçka ilçesi Murgul bucağında ikamet eden birkaç köyün ahalisi, miladi 1901-1902 Rumi 1316 yılında İngiliz ve Rusların işletmekte olduğu bakır madenleri fabrikasının, topraklarını istimlaki nedeni ile yerlerini satıp Bursa'ya gelmişlerdir. Zamanın padişahı Sultan Hamid'in fermanı ile Bursa'nın 35 km doğusundaki bulunan BAYDIN diye bilinen bu yere yerleşmişlerdir. (Bu yer, roma imparatorluğu zamanında İznik derebeyinin mesire yeri ve avlanma alanı olarak kullanılıyormuş) Daha sonra cumhuriyetin kurulması ile köyün adı SAYFIYE olarak değiştirilmiştir

Bursa iline 32 km, Kestel ilçesine 20 km uzaklıktadır. Marmara iklimi etki alanı içerisinde. Yerleşim yerinin köy tüzel kişiliği alması ile birlikte köyün tüzel kişiliğini temsil etmesi için köy muhtarlık seçimleri de yapılmaktadır. Bir mesire yeri olarak kullanılan köyümüzün bütün altyapı hizmetleri tamamlanmış olup bu konuda Türkiye'nin nadir köylerinden biridir.

Zamanında tarım ve hayvancılıkla geçinen köylümüz zaman içinde dışa açılmış. Bu da köyün ekonomisinin çevre köylere göre çok ileri gitmesine vesile olmuştur. Gelişmiş ekonomi köyün bir mesire yeri olarak kullanılır haline gelmesini sağlamıştır. Bu durum köyün eğitim seviyesinin yükselmesine imkân vermiş, aynı zamanda fertlerin

kendi öz benliklerine sahip olma duygusunu geliştirmiştir. (Cumhuriyetin ilk yaş meyve ihracatını gerçekleştiren, köyümüzden Ahmet-Bahri adında Murgullu kardeşlerdir.)

Bu köyde köyün vatandaşı olmayan kişilere toprak satışı yapılmaz. Ekonomik özgürlüğe sahip olan köylümüz kendi öz benliğine daha sıkı sarılma olanağına kavuşmuş olup atalarının örf adet ve geleneklerini sürdürmektedir.

Köye 1880'de sekiz hane olarak ilk gelen sülaleler; 1.Hacılar 2.Mollayusuflar 3.Zubeydiler 4.Hoşoğulları 5.Tahiroğulları 6.Topaloğulları 7.Küçükler 8.Canisanlar (Caniler)

Köydeki diğer belli başlı sülaleler ve geldikleri yerler: 1. (Hacılar) Eminağaoğlu Durçadan, 2. Molla Yusufar Zansul'dan, 3. Zübeydiler (Kadioğlu) Bağadan, 4. Hoşoğulları (Hocaoğlu) Durçadan, 5. Tahiroğulları Arhva'dan, 6. Çanılar (Kabarcet' ten)

120 hane olan köyün üç mahallesi vardır. Bunlar: Aşağı Mahalle, Orta Mahalle ve Yukarı Mahalle Köyün güneybatısında (Alaçam Köyü) Teşvikiye Köyü, Kuzeybatısında Şevketiye, Batısında Şağdan (Acı Elma), Kuzeydoğusunda Baba Sultan, Kuzeyinde Kozluören köyleri vardır.

Artvin'deki en güzel rota: Gorgit Yaylası

Gorgit Yaylası sessizlik isteyenlerin ve doğayla baş başa olmayı sevenlerin gitmek isteyeceği bir yayla. Gorgit'te elektrik yok, öyle olunca elektrikle çalışan aletlerin bir kısmı da yok.

Cep telefonunuz biterse şarj edemezsiniz. Zaten şarj etseniz bile telefon pek çekmediği için kullanacak bir durum yok. Gorgit'e araba yolu ile ulaşım yok, anlayacağınız mutlak bir sessizlik ve sakinlik var. Peki Gorgit Yaylası'na nasıl ulaşılır?

Gorgit Yaylası'na nasıl gidilir?

Gorgit Yaylası Artvin il sınırlarında, Macahel Bölgesinde yer alıyor. Yaklaşık 1700 rakımlı bir bölgede bulunuyor. Buraya gelebilmeniz için bir gece Artvin Macahel Bölgesinde, Camili veya Efeler'de konaklamanız iyi olur. Sabah erken bir saatte kalkıp Gorgit yolunun başladığı patıkaya kadar araçla gitmeniz gerek. Sonrasında macera sizi bekliyor olacak. Başka bir alternatif ise Beyazsu Yaylası'ndan yürüyerek gelmek. Fakat bu daha uzun ve zahmetli bir yolculuk, ek olarak bir gece öncesinde Beyazsu Yaylası'nda kalacak bir yer yok.

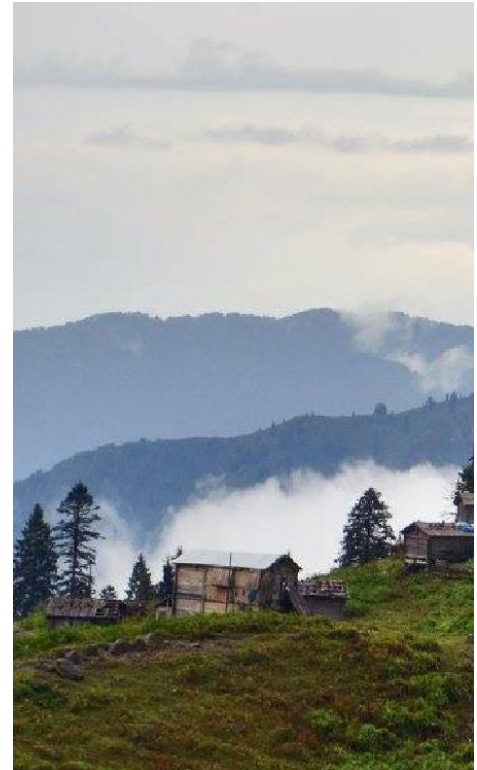
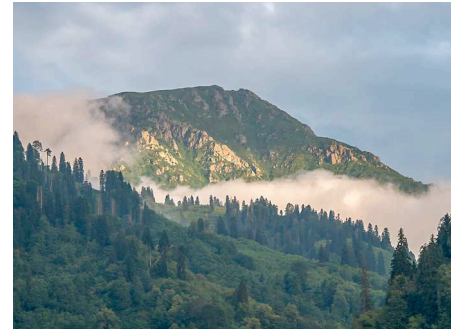
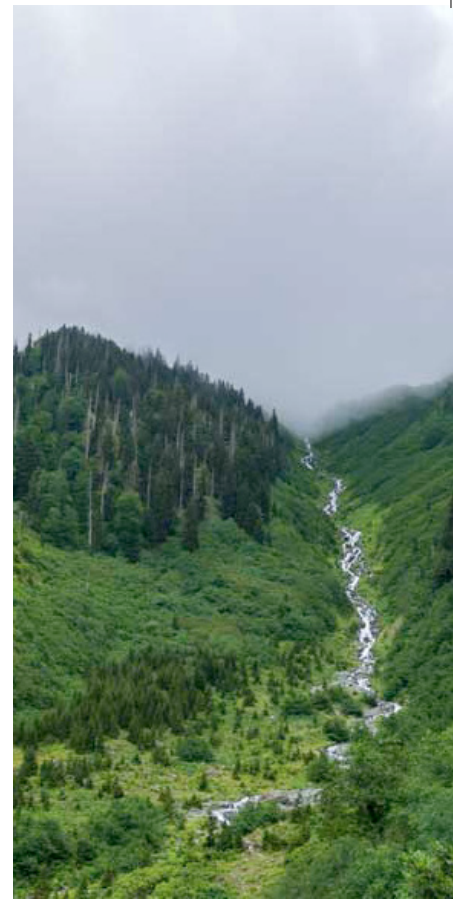
Öncelikle yanınıza az eşya almanızda fayda var. Yolun bundan sonraki bölümünde kâh ormanda yürüyeceksiniz, kâh tırmanacaksınız ve bazen de derelerin üzerinde geçeceksiniz. Molalar vereceksiniz mis gibi kokan çimenlerin üzerinde, oturup buz gibi akan dağ sularını içeceksiniz. Benim büyümlü orman dediğim, ağaçlardan neredeyse içine ışık girmeyen etkileyici bu ormanda mola verip soluklanacaksınız. Ormanın içinde olmaktan, kuşları dinlemekten çok; ama çok keyif alacaksınız.

Biz bu yaylaya çıkarken eşyalarımızı taşıması için bir katır kiralıyoruz. Katır, sahibi ile birlikte bize eşlik edip yol gösteriyor. Tek başınıza Gorgit Yaylası'nın yolunu bulmanız neredeyse imkansız. Patikalar bazı yerlerde kaybolmuş olabiliyor ya da önünüze bir kaç patika çıkabiliyor. Bunun daha kötü senaryosu, sis inebilir ve bir anda yön duygunuz karışır, başka bir yöne gidebilirsiniz.

Yaylaya gidişinizin tek çözümü yanınıza rehber almanız, bu keyifli yolda performansınıza göre üç veya dört saat yürümeniz gerekebilir. Daha önce doğada pek bulunmadıysanız bu yoldan fazlasıyla keyif alıp ömür boyu unutmazsınız.

Gorgit Yaylası'nda ne göreceksiniz?

Yukarıda da yazdığım gibi yaylada mutlak bir sessizlik hakim. Bu yayla ara yayla olarak adlandırılıyor. İnsanlar eski dönemlerde yaylaya en çok hayvanları için çıkarlarmış. Bu yaylaya gelip bir süre konaklayıp, daha çok vakit geçirecekleri üst yaylaya çıkarlarmış. Kış başlangıcında ise aşağı inmeden önce yine bu yaylaya gelip kısa bir süre

kalıp, oradan aşağıya inerlermiş. Şimdi hayvancılık yapan çok az olmasına rağmen yine de bu gelenek devam ediyor. Bu yayla ara yayla olarak kullanılıyor. Temmuz, Ağustos aylarında gittiğinizde yaylada sizden başka kimse olmayacak.

Yaylanın genel görünümü de yolu kadar etkileyici. Tüm evler ahşaptan inşa edilmişler. Kararmış ahşap malzemeler yeşilin birkaç tonu içinde çok güzel görünüyorlar.

Gorgit'in en çok hoşuma giden görüntülerinden biri orta yerinde bulunan çok büyük kaya kütlelerinin varlığı. Adeta meteor parçaları gibi büyük kütleler çimenlerin ortasında dev gibi oturuyorlar. Bir de masal ağacı var, akşam üstü gün batarken altında oturup kuşların sesini dinleyebileceğiniz, sırtınızı yaslayıp çimenlerin üzerinde oturup, sohbet edip, keyif yapabileceğiniz bir büyük ağaç.

Gün içinde bu güzel yayla manzarasını değişen hava şartları ile fotoğraflayabilirsiniz. Bulut gelir, güneş açar, sonra sis gelir bir anda bulut denizi olur. Bu görüntüler sizi alır götürür, kafanızdaki tüm düşünceler silinir. Tek düşünceniz bu kadar güzel bir yerde olduğunuz için ne kadar şanslı olduğunuz olur.

Yaylada biraz dolaşırsanız bir çok endemik çiçek ve kelebeği de görme şansınız olabilir, fotoğraflarını çekmek size kalmış. Akşam olup gün geceye döndüğünde gökyüzünde bulut yoksa yıldızlar uzanıp tutabileceğiniz kadar yakınızdaki gözükecekler. Yanan sobanın başında oturup eskiden olduğu gibi sohbetler edeceksiniz.

Ha unutmadan akşam yemeğini dağa bakan verandada ve dağın tam karşısına kurulu sofrada, muhteşem bir dağ manzarası eşliğinde yiyeceksiniz. Sabah kahvaltısı da yine dağ manzarası eşliğinde; ama farklı bulut oyunları ile olacak. Böyle bir fırsatı her zaman bulamazsınız.

Gorgit Yaylası Konaklama

Gorgit Yaylası'nda özellikle Temmuz ve Ağustos ayları en güzel zamanlar; fakat bu zamanlarda burada kimse olmuyor. Konaklamayı bir şekilde yöredeki ev sahiplerinden ayarlamanız ya da kendi çadırınızı alarak gitmeniz gerekiyor.

Ek olarak yaylaya gidecekseniz yanınızda sivrisinek kovucu sprey bulundurmanızda, kafa feneri ya da el feneri gibi bir aydınlatma almanızda, geceleri hava biraz soğuyacağından dolayı polar benzeri bir giysi almanızda fayda var.

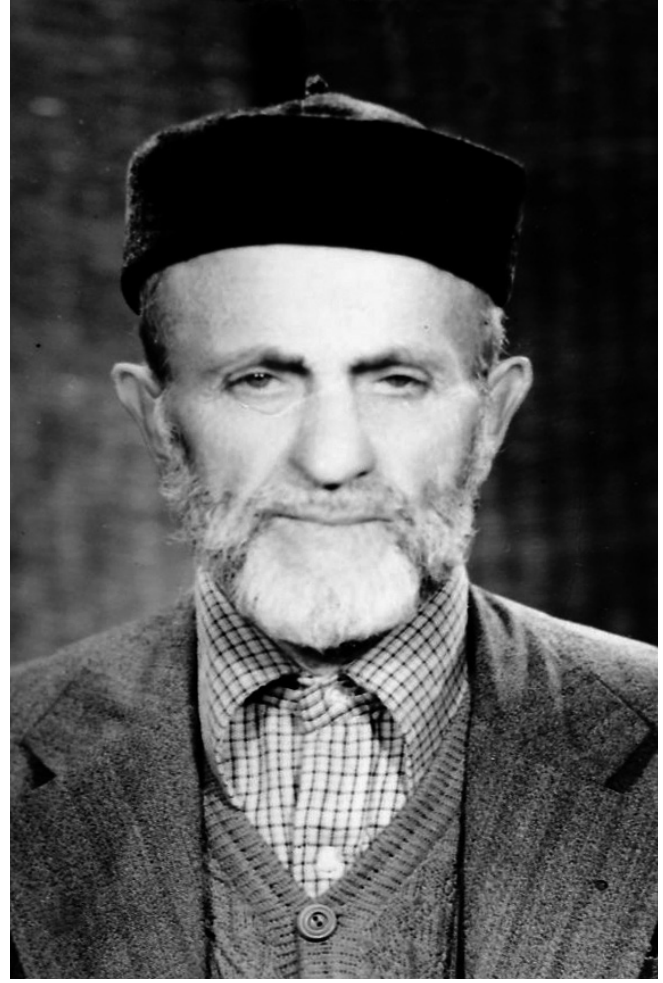
Hatip Hoca

Osmanlı tebaasında olan Batum sancağına bağlı Ortodoks Ruslarla-Müslüman Osmanlı savaşlarının yapıldığı 1893 yıllarında Murgul (Çinkathev) Geul'de yaşayanlar; inançlarına, yaşam tarzlarına, ırz ve namuslarına hanel gelmesin diye geride kalan köyün on hanesi geçit vermeyen yollardan evlerini, ahırını, arazilerini, tarihlerini geride bırakarak Osmanlının hakimiyetinde ki İstanbul pay-ı tahtına sonrada Hendek şu an ki Gevul isimini verdikleri mıntıkaya yurt kurmak niyetiyle geldiler.

İslam medeniyetini ve halifeliliği yıkmak isteyen ve o dönem İslam milletlerinin himayesinde yaşayan Müslümanları parçalayıp, yok etmek için haçlı (batılı) ordularının savaşlarının yapıldığı 1914 yıllarında; Gevul köyünde Mustafa ve Zahide'nin evliliklerinden Haydar (Karakuş) dünyaya geldi.

Balkan savaşları, Çanakkale Savaşları, Kut'ul Amare savaşı ve de Yemen'de savaşmak amacıyla Gevul köylüleri Osmanlı askeri olmuşlardı. Yokluk, perişanlık, iktidarsızlık varken köylü evli-bekar gençler Çanakkale'de, Kut'ul Amare'de, Yemen'de 15 şehit veriyorlardı. Rum ve Ermeni çetelerinin soygun, talan ve infazlarına karşı sıkıntılı dönemler yaşanırken; hastalıklarla, maddi imkansızlıklarla da karşı karşıya idiler.

İşte bu dönemde büyüyen Haydar Efendi (Karakuş) bütün olumsuzluklara rağmen; hayatı boyunca elinden hiç bırakmayacağı *"Okudukça kendimi cahil hissediyorum"* sözleriyle hayat felsefesi yapacağı 17 yaşına kadar ilk adımı Meşhur Molla Remzi Efendi hocanın rahlesinde medrese eğitimiyle başladı. Dönemin kitap ve eserlerini tetkik etti. İlmin sonu olmayacağı ve öğrenilecek daha çok bilgilerin kitaplar içinde olduğunu bildiğinden kendini; dini temel derslerinin yanında fıkıh ve kelam derslerini de hafızlığı döneminde almış, köyünün ve civarının teveccühünü kazanmıştır.

Gürcü Cezairli Hasan Paşanın torunu Rabia Hatunla izdivaç ederek köyüne yerleşen Haydar (Karakuş), hoca ünvanını almış; hitabeti, zekiliği, ilmi suallere karşı müracaat kaynak kitaplarını kendine ölçü koymasıyla çevresinde Hatip Hoca ünvanı ile meşhur olmuştur. Osmanlı Padişahlarının cuma-i-cazet namesini dedesinin görev aldığı camide almıştır.

Döneminde din alimlerinin şehadet ve göç nedenleri ile ekilmesi neticesinde civarın müracaat edilecek önemli değeri olmuş; fıkhi ve ilmi bilgileri ile çözülemeyecek konularda dahi bilgisi ve araştırmacı kişiliği ile önder olmuştur. Hatta içinden çıkılamayan suallere ilmi feraseti, müracaat ettiği kaynak kitaplarla ikna edici cevap vermesi yanında engin bilgisi ile cemaatin sohbetlerinde konuyu her kesimin anlayacağı seviyede anlatmıştır. Bilhassa cemaati bazen güldürürken bazen de düşünmelerini sağlayacak kültüre sahiptir.

İslami eğitimin zül görüldüğü karanlık dönemler dahil 400'den fazla talebe eğitip topluma kazandırması örnek davranıştır. Dini ilim tedrisatının okutulmasının engellendiği dönemde çocuk ve gençlere gizli saklı yerlerde, tütün çardaklarının

altında, karanlık bodrumlarda, jandarmanın baskınlarından korunmak için nöbetçi öğrenci yerleştirerek talebe yetiştirmiştir. Hatta bir seferinde jandarma baskınında camdan atlayarak kaçan bir talebenin bacağı kırılmış buna rağmen tedrisat (eğitim) korku içinde dahi olsa devam etmiştir. Hatip Hoca'nın bu yetiştirdikleri talebeleri ülkemizin güzide köşelerinde hizmet yapmakta, temsil etmekte hatta bakan olup devletimizin kalınmasında demir-çimento olmuşlardır.

Hatip Hoca ünvanı ile şöhret olmuş Haydar Karakuş hoca efendinin 15 adet el yazması fıkıh, akaid, hadis ve nakil (tercüme) eserleri varsa da eskimez yazı (Osmanlıca) ile yazıldığından latinceye çevrisi beklenmekte, bazı eserleri dönemin Bursa, Bandırma (Gönen) alimlerine verilmiş diğer kısmı torunlarınca muhafaza edilmiştir.

Sevenlerinin anlatımı ile yapmış olduğu nasihatlerin (güncellemeler) bazıları şöyledir;

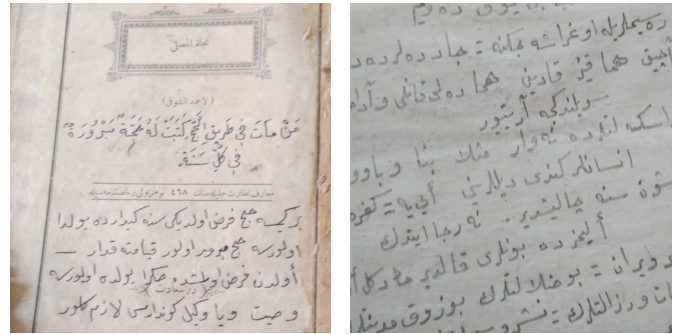
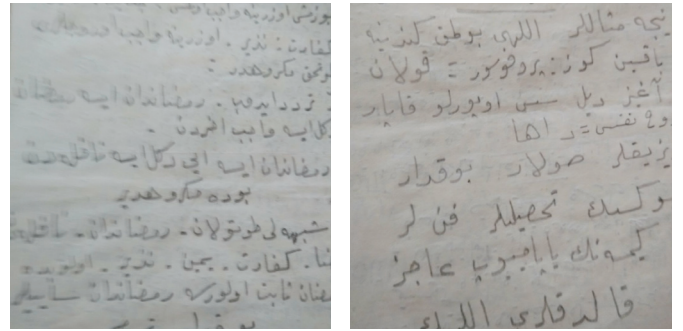
- Cenaze sahiplerinin evinde külfet yapılmaması ile 7 gün 7 gece yemek ikramını 1 güne indirmiştir.
- Mezarların süslü ve masraflı yapılmasına karşı çıkarak kendi mezarı gibi sade olmasını istemiştir.
- İsraflı işlerin yapılmasına karşı çıkarak "İsraf yapan Müslüman sıkıntı çeker diye" cemaatine tavsiyede bulunmuştur.

Hatip Hoca resmi hizmeti 14 yıl sürmesine rağmen 48 yıl fahri hocalığı yapmış, hayatını ilmi ile amel ederek yaşamış Sünnet-i Seniye'ye harfiyen uymuş, kendi çevresine örnek yaşantısı ile tavsiyelerde bulunmuş ve de ömrü boyunca mücadelesini sürdüren bölgenin duayen insanı Hatip Hoca Murgulluların meddar-ı iftihar olmuştur.

Annesi Zahide Hatuna karşı son derece saygılı, sözünden çıkmayan Hatip Hoca Nakşibendi Şeyhi Mahmut Efendiye intisaplı, bütün ümmet-i Muhammedi seven zikir ehli, Allah dostu salih kişi idi.

Hayatta iken bazı kerametlerini müşahade eden yakınları ölümünden önce "Yarın bu köyde cenaze olacak. Gelinim Melahati, torunum Süleymanı çağırın." daha sonra "Yarın oğullarımı, kızlarımı, akrabalarımı, köylüyü de çağırın, yarınki cenaze cemaatine bekliyorum." şeklinde yanında bulunan oğlu ve torununa talimat vererek kendi ölümüne ifşa etmiş olduğunu anlatmaktadırlar. Biz de bu anlatımda evliyaullah olduğuna kanaati hasıl olmuştur.

Evliliğinden Sabahatkızı, Mehmetoğlu, Nezahatkızı, Ömeroğlu, Yusufoğlu, Davutoğlu dünyaya gelmiştir.

Hatip Hoca lakabı ile şöhret bulan Haydar Karakuş Hoca efendi 12.12.2003 tarihinde 89 yaşında Rahmet-i Rahmana kavuşmuş Murgul, Gevullu örnek insandır. Allah ondan razı olsun. Şefaati Ümmet-i Muhammedin üzerine olsun.

Derleyen: **Osman ŞİRİN**

Hasan DİLBEROĞLU

Murgul Gölbaşı (KARAGÖL)

İlimizdeki birçok krater gölü oluşumlarından birisidir. Daha çok Karagöl olarak adlandırılmış olsa da ilçemiz halkı arasında Gölbaşı ismi daha çok kullanıldığı için, bu şekilde giriş yapmayı uygun gördüm.

1860 metre rakımlarında, arkasını dayamış olduğu Tıryal Dağı eteğindeki göl, diğer göllerden farklı özelliklere sahiptir. Göl 32 000 metrekare alana sahip olup dışarıdan göle herhangi bir su akışı yoktur. Yeraltından çıkan kaynakla beslenmektedir. Tahliye noktasında yaklaşık saniye de 50-80 litre su akmaktadır. En derin noktası 27 metredir. Gölün bulunduğu 1860 rakımdan 2500 metre zirvesiyle Tıryal dağı, muhteşem görüntüye sahiptir. Yüzyıllardır üzerinde yaşayanlara, kimi zaman tatsız, kimi zaman hoş birçok sayısız hikaye bırakmıştır. Bu güzel destanları, hikayeleri ancak yerinde dinlemek haz verecek, siz kıymetli ziyaretçileri sonsuz mutluluğa götürecektir.

Diğer göllerden farklıdır dedik ya! Geniş faunası ile çok çeşitli bitki örtüsünün yanında, endemik bitki türleri mevcut olup, her mevsimde değişik renk cümbüşü oluştururlar. İğne yapraklı türlerin yanında, geniş yapraklı ağaç türleri de kendine has tonlarıyla, her mevsim görsel güzellikleri, bir foto safariye ısrarla davet ederler. Yapısı itibarıyla yaklaşık her 15 metre yükselti seyir terasları, eşsiz değişik manzaranın görülmesini sağlar.

Adrenalin sevenler için dağ tırmanışı, traking, yamaç paraşütü, zıplayn, jeep safari, ofrood gibi çok çeşitli aktiviteler yapılabilir. Yine endemik bitki türlerini koruyup inceleme, araştırma, takip için uygun bir coğrafya. Yaban hayatının ender olanları ile göçmen kuşların nadir türlerinin uğrak yeri.

Gölbaşı! Yaşanmış veya mitolojik anlatılmış hikayeleri kendi ekşininde toplamış daima odak noktası olmuştur. Gölbaşı'ndan hareketle güneybatı yönünde yaklaşık 1 km mesafede 2 adet Ruslardan kalma top, güney sırt kısmında Aşık Osman'ın kaldığı mağara, Tıryal Dağı sırtlarında şiddetli savaşılar şahitlik etmiş mevziler, yine dağ eteğinden çıkan üstü buz kaplı içme suyu... Doğu yönünde muhteşem kayalarda yaban hayatının güzelleri geyikler, dağ keçileri...

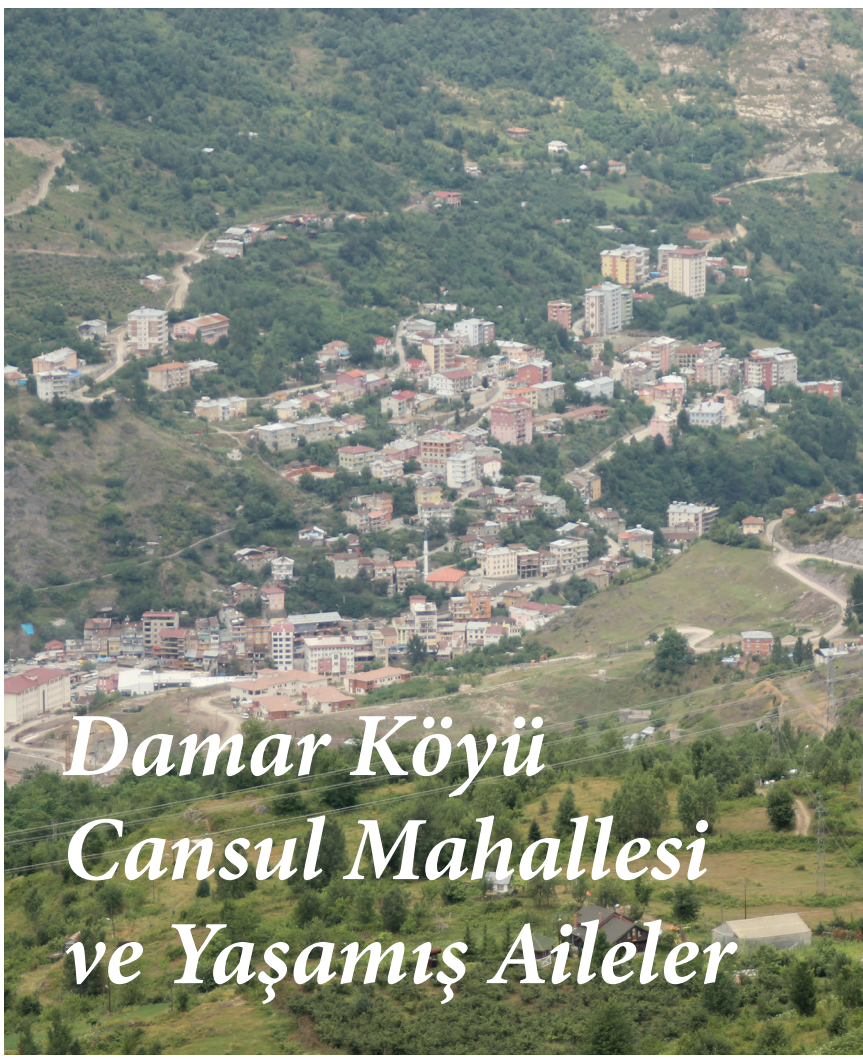
Bizim turizm destinasyonumuzun başlangıç noktası Arhavi den başlayıp Pariğ Tepesi üzerinden Murgul Başköy, burada delikli kaya şelalesi şehitlik Murgul merkez... Damar Gölbaşı zirveye çıkış ve ister Artvin Hatila Vadisi ister Yusufeli tarafı... Hayata geçirecek çok geniş doğa alanı mevcut.

Gölbaşı odak noktamız. Tabiatı koruyarak doğal biçimde olacak turizm için üniversitenin çeşitli kademeleri ve bölümleriyle çalışma yapmamız gerekmektedir. Zaman içinde aşama aşama bunları yapmalıyız. Eko turizmin kırsal turizmin otantik olan şekliyle başarmak için çalışmaları çok yönlü yürütmeliyiz. Düşüncelerimiz amatör ruh ile profesyonel olmalıdır.

Bu noktada katkı, fikir, proje yardımlarına açık olacak, yarınlarmızı elbirliği ve güç birliği ile şekillendireceğiz.

Merak içinde kalanları şimdiden misafir etmeye hazırız. Doğa cenneti Gölbaşı'na bekliyoruz.

Saygılarımızla

Damar Köyü Cansul Mahallesi ve Yaşamış Aileler

REŞİTOĞULLARI (*Mehmet AKGÜL*),
Damar, İstanbul'da yaşıyorlar
YILDIRIMLAR (*Aziz YILDIRIM*),
Damar, Antalya'da yaşıyorlar
KARAKOLCULAR (*Ahmet KARAKOLCU*),
Damar, Setdişehir, Ankara
KOÇALILAR (*Mehmet Ali KARAKOLCU*),
Damar, Amasya'da yaşıyorlar
USTAOĞULLARI (*Osman HACIOĞLU*),
Damar, Ankara'da yaşıyorlar
PEĞOLAR (*Mehmet ÇELİK*),
Damar'da yaşıyorlar

MEKVELET MAHALLESİ

LAZOĞLULAR (*Osman GÜNŞEN*)
İzmit'te yaşıyorlar

KUADİT MAHALLESİ

PAŞALILAR (*Mehmet ERGİN*),
İstanbul'da yaşıyorlar
TAHİROĞULLARI (*Harun KÜÇÜKYILDIZ*),
Damar, Ankara
HALİLOĞLU (*Halil AYDIN*),
Artvin Merkez
ÖRDEKLER (*Ömer ÖRDEK*),
Trabzon'da yaşıyorlar.

CİSGARET MAHALLESİ

İMAMİZADELER (*Edip DİNÇ*),
Artvin Merkez
SADIKOĞULLAR (*Mevlüt MORGÜL*)
yaşıyorlar
KARALILAR (*Murat ARSLAN*),
Damar, Trabzon, Ankara

SAKMELET MAHALLESİ

UZUNALİ AİLESİ (*Ali UZUN*)
Damar, Ankara, Artvin, Çanakkale
GENÇOĞULLARI (*Mehmet GENÇ*)
Damar, Ankara'da yaşıyorlar
BAYRAKTARLAR (*Mehmet BAYRAK*)
Damar, Ankara'da yaşıyorlar
KONDAKÇILAR (*Yusuf KONDAK*)
TRAMPACILAR (*Mevlüt TURAN*)
Damar, Ankara, İzmir, İzmit, Moskova
ATAMANLAR (*Kerim ATAMAN*)
Damar, Trabzon, Samsun

ĞAĞVİLET MAHALLESİ

PEHLİVANOĞULLARI (*Ahmet KUVVET*)
Damar'da yaşıyorlar
BİLAĞULLARI (*Mehmet BİLAĞLU*)
İzmit'te yaşıyor.
DELİBAŞOĞULLARI
(*Mehmet Ali DELİBAŞOĞLU*),
Damar, İstanbul, Bursa
ÇİROZOĞULLARI (*İbrahim ALTUNEL*),
Damar, Ankara, İzmir
ARİFOĞULLARI (*Ahmet ARICI*),
Damar, Trabzon, İzmit'te yaşıyorlar
HACIKABAOĞLU (*Osman GÜR*),
Erkek Çocukları yok nesli bitti.
ÇAMURALİOĞLU (*Hızır ÇAMER*),
Damar'da yaşıyorlar
ÇERKEZLER (*Mehmet BIYIKLI*),
Damar, Ankara, İzmir'de yaşıyorlar
TAHİROĞULLARI (*Osman CİN*),
Damar, İstanbul'da yaşıyorlar

Berkay
GÜNDOĞDU

Artvin Kafkasör Boğa Güreşlerinin Kısa Tarihçesi

Elde edilen araştırmalar neticesinde Artvin de yapılan boğa güreşlerinin iki yüz yılı aşkın bir geçmişe sahip olduğu bilinmektedir. Sarp, engebeli ve oldukça kırık bir arazi yapısına sahip olan Artvin de yaylalara çıkılmadan önce boğaların güreştirilerek birbirleri ile barıştırılması bir zorunluluktur. Aksi takdirde kontrolsüz güreşlerde yaralanmalar ve hatta ölümcül kazalar meydana gelmesi olası bir durumdur. Boğa güreşlerinin ortaya çıkma nedeni bu zorunluluktan kaynaklanmıştır. Karadeniz bölgesinde Artvin Rize bölgelerinde boğa güreşleri bakımı son derece önemli ve bölge halkı tarafından ilgi ile takip edilmektedir. . Bu tutku öylesine sevilmiştir ki 1981 yılında festivale dönüştürülmüştür. Boğa güreşleri önceden boyun ölçülerine göre altı kategoride yapılırken, Artvin yaylaları koruma ve yaşatma derneği başkanlığı tarafından söz konusu dernek, kilo unsurunu baz alarak boğalar açısından daha adil bir uygulama başlatmıştır. Boğalar kilo aralıklarına göre adaletili bir şekilde kategoriler halinde düzenlenmiştir.

381 kg kadar DESTE, 381 & 430 kg AYAK, 431 & 500 kg KÜÇÜK ORTA, 501 & 580 kg BÜYÜK ORTA, 581 & 680 kg BAŞALTI, 681 & 790 kg BAŞ, 791 kg üstü SÜPER BOY olarak sınıflandırılmıştır.

Güreşler için Kafkasör'ün tercih edilmesi tesadüf değildir. Yaylaya çıkışlarda ilk adım, ilk düzlük ve toplanma bölgesi olması münasebetiyle bu tercih yapılmıştır. Artvin de Kafkasör şampiyonlar ligi olarak boğacılar arasında diğer festivallerde şampiyon olan boğaların kozlarını doyasıya paylaştığı arenadır. Sezon un ilk festivali Yusufeli'nde başlar Sarıgöl, Çamlıkaya, Berta, Derekapı, Borçka, Osmanlı (Özmali), Damar (Karagöl), Melo (Sarıbudak), Marant, Ardanuç (Dalahet), İspir, Çamlıhemşin Boğa güreşleri festivallerini yaparak Kafkasör

arenaya ulaşır. Burada diğer ilçelerde şampiyon olan boğaları barıştırılmaya çalışırken de insanın tutkusundan ötürü belli bir rekabet de kendiliğinden kızışmıştır. Bunun sonucu daha iddialı güreşler düzenlenmiştir.

Festivaller boğacılar camiasında saygı sevgi çerçevesinde dostluk içerisinde devam eder. Her boğacı muhakkak boğasına bir isim koyar ve evlatlarından ayırt etmez. Rasgov, Dimitri, Obama, Kaptan, Saddam, Can boğa, Memati, Bulut, Fatih, Enişte, Kadırağa, Karaman, Muhteşem, Horoz gibi boğa isimleri ile festivallerde anons edilirler. Bir sezon boyunca kış bakımını yapan boğa sahipleri günde 3 ila 4 kere ahıra boğalarını ziyarete giderler gece geç saatte bile boğaları ile sohbet etmeye yanlarına giderler. Baharın gelmesi ile sezon hazırlıkları başlar, boğalar kampa çekilerek sahipleri tarafından güreşlere hazırlanır. Boğalarla bağ bahçe koşulur, ayrıca boğalara boyunduruk takılarak kış boyunca aldıkları kiloları eritilip kasları kuvvetlendirilir. Fakat bütün bunlar boğaların ayaklarını ağrıtmadan boğaları yormadan yapılır. Boğaların turnakları zarar görmesin diye boğalara nal çakılır. Kilo sorunu yaşayan boğa bir sonraki güreşe hazırlanır. Boğacılar birbirini tanıdıkları için birde festivaller yakın tarihli olması sebebi ile boğalar festivallere rahat rahat hazırlanmaktadır. Her bölgede heyecan yaşanır. Dernek başkanları ve yöneticiler, festivallere olan ilginin, talebin aşırı olmasından dolayı seyirciyi ve il dışından gelen misafirleri memnun etme çabasıındadırlar. Festivallerde çadırlar kurulu ateşler yanar çoban ateşinde etler tavuklar semaverde demlenen çay eşliğinde muhabbetler edilir sabahlara kadar boğa muhabbetleri devam eder. Yağmur çamur soğuk fırtına boğa severlerin seyir zevkini daha çok artırır hele de şov yapan boğaların güreşine denk gelirse seyirci yağmur altında,alkışlar eşliğinde güreşi seyrederek.

Boğacılar Spor Kulübü Başkanlığı tarafından Kafkasör Arenada son iki yıldır Türkiye Şampiyonası yapılmaktadır. Karadenizin en iyi boğaları Ege bölgesinin en iyi boğaları ile karşı karşıya getirilmektedir. Ege bölgesinde de boğa güreşleri yapılmakta ve karşılıklı olarak boğalarımız tırlara yüklenip bölgelele transfer edilmektedir. Karadenizden Ege bölgesine boğalar sayesinde dostluklar kurulmuştur.

2018 yılında Özmali arenada şampiyon olan Naci Berkay GÜNDOĞDU ya ait olan DADAŞ isimli 800 kg ağırlığında boğa aynı yıl içerisinde Kafkasör yaylasında yapılan Türkiye Şampiyonasına davet edilerek rakibi olan Muğlalı Küçük Ağa'yı yenerek finale çıkmayı hak kazanmış finalde de rakibi olan Fırtına'yı yenerek Türkiye Şampiyonu olmuştur. Murgul'un şampiyon boğası DADAŞ, ilçede sevinçle ve coşkuyla karşılanmıştır.

Boğacılar Spor Kulübü Başkanlığı adına 4 Kasım'da Aydın Ortaklar Arenada Ege ayağı olarak yapılacak olan şampiyonada Artvinde şampiyon olan FATİH ARAP DİMİTRİ ve DADAŞ Artvin'i temsilen sahada güreşeceklerdi. Dadaş rakibi olan Muğlalı Çakal Karlosu 15 dakikalık güreşin ardından yenerek tekrar Türkiye şampiyonu olmuştur. Artvin'i sevince boğan Dadaş tekrardan boğaseverleri sevince boğmuştur. Boğa güreşleri Artvinde o kadar sevilmiştir ki geleneksel olarak uzun yıllarca devam edeceğı benziyor.

Artvinde boğa yetiştiriciliğı bir sevdanın ötesinde bir tutkudur. Adeta kendi evlatlarından daha fazla boğalarına özenen boğa yetiştiricileri, boğaları pekmez, geven otu, fındık, fıstık, üzüm kurusu, arpa ve benzeri gıdalarla bir yıl boyunca özel besiyeye çeker, bu festivale hazırlar. Kafkasör Arenası bütün boğaların final yeri Şampiyonlar ligi olarak devam etmektedir.

7'den 70'e kadar boğa güreşleri ARTVİNDE bir sevdalı haline gelmiştir. Gurbette yaşayan hemşerilerimiz yaz döneminde yıllık izinlerini bu festivallere göre planlayarak tatillerini mükemmel hale getirmektedirler.

Gelelim bize bu boğa güreşlerini sevdiren boğaya
5 sırt numarası ile arenaların tozunu attıran efsane, heykeli dikilen tek boğa, KARABOĞA

Başarıları ;

2013 KÜÇÜK ORTA KAFKASÖR 1
2013 ÖZMAL DAMAR KÜÇÜK ORTA 1
2012 KÜÇÜK ORTA KAFKASÖR 1
2011 KÜÇÜK ORTA KAFKASÖR 2
2011 KORTA MADEN 1

2010 BÜYÜK ORTA KAFKASÖR 1
2009 BÜYÜK ORTA KAFKASÖR 1
2009 BÜYÜK ORTA MELO 1
2008 SALIKVAN 1
2008 BÜYÜK ORTA ÖZMAL 1
2008 BÜYÜK ORTA MELO 1
2008 BÜYÜK ORTA KAFKASÖR 1
2007 BÜYÜK ORTA ÖZMAL 1
2006 2007 GALER KÜÇÜK ORTA 1

2007 yılında yapılan Kafkasör arenada şampiyon olan Kibara, Karaboğa'nın babasıdır. 2008 yılında oğlu olan KARABOĞA ile rakip oluyor ve kıyasıya rekabetin ardından Karaboğa babası olan Kibara'nın boynuzunu kırıyor ve o sene yine şampiyon oluyor.

2009 yılında tarih tekerrür ediyor ve bu sefer Karaboğa'nın karşısına oğlu Toto çıkıyor ve kıyasıya rekabet 20 bine yakın Kafkasör arenadaki seyirciyi adeta kenetliyor bu güreşe. Güreşi, boğa sahibi olan Naci GÜNDOĞDU ve Zaim GÜNEY ayırmak zorunda kalıyor ve KARABOĞA büyüklüğünden dolayı şampiyon ilan ediliyor.

Artvin Çoruh Üni. Eğitim görevlisi İsmail AKHANLI tarafından Karaboğa ölümsüzleştiriliyor ve heykeli yapılmaya karar veriliyor. Uzun süren çalışmaların ardından heykel tamamlanmış ve dönemin belediye başkanı Merhum Emin ÖZGÜN tarafından BATUM'a hediye edilmiştir.

Karaboğa 2016 Kafkasör Arenada jübilesi yapılarak güreş hayatına son verilmiştir.

Esenlikle kalın...

Artvin'de Tarihi Camiler

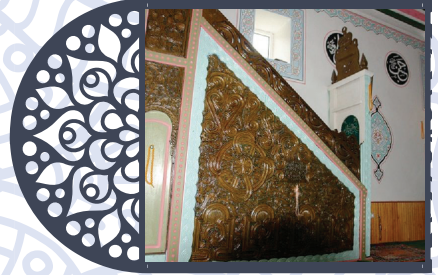
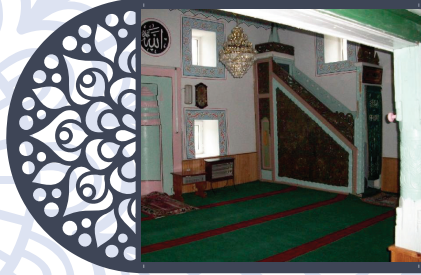
Borçka Düzköy Camii

Borçka Düzköy'de yer almaktadır. Kitabesi bulunmamasına rağmen, sonradan yapılan tespitler sonucu, kuzey cephesine asılan levhasına göre, Hicri 1266 (M. 1850) tarihinde, köylülerce inşa edilmiştir. Geçici onarımlarla, günümüze ulaşan camii, ibadete açık bulunmaktadır. Altında, geçmişte medrese olarak kullanılan, bodrum katı, üzerinde de dıştan, 11.39x10.97 m. ölçülerinde, kare planlı camii, yer almaktadır. Cep-

helerin sadeliğine rağmen, kapı kanatlarından başlayıp içteki mihrap, minber, mahfil eteği, korkuluklar, köşk ile tavanı, oyma ve kabartma şeklinde gerçekleştirilen bitkisel, realist, geometrik ve geçmelerden oluşan motiflerle süslenmiştir. Yapının sade tutulmuş ahşap orijinal cephelerine karşılık, iç mekândaki abartılı süslemeler, içle dışın tezadını ortaya koymaktadır.

Petek (Gurbin) Köyü Camii

Rumi 1283 yılında yapılmıştır. Köylünün gayretleriyle imece usulü inşa edilmiştir. Binanınana yapı maddeleri ahşap ve taştır. Camiinin ilk inşa edildiği yer şu anki yerinden takriben beş metre doğu tarafındadır. Zemin hareketliliği nedeniyle şu anki yerine taşınmıştır. Osmanlı döneminde caminin medrese olarak kullanıldığı biliniyor. Camii ve şadırvan tarihi eser

kayıtlarına alınmıştır. Cenaze namazı kılınan alanda ilk olarak okul olduğu ve lojmanın da tarihi özelliğe sahip olduğu ve camii müstemilatı olarak kullanıldığı bilahare öğretmen lojmanı olarak tahsis edildiği bilinmektedir. Çevre köylerin sakinleri de eğitime buraya gelirlerdi. Camii büyük tadilatlar görmesine rağmen orijinal yapısını korumaktadır.

Muratlı (Maradit) Camii

Muratlı, Artvin ilinin Borçka ilçesine bağlı bir köydür. Artvin iline 49 km, Borçka ilçesine 17 km uzaklıktadır. Muratlı (Maradit) köyünde tarihi ahşap bir cami bulunmaktadır. Maradit camii 1846 yılında yaptırılmıştır. Tümüyle ahşap olan yapının içteki ahşap elemanları çeşitli süslemelere sahiptir. Özellikle cümle kapı kanatları, minberi ve mihrabı ağaç oymacılığının

güzel örneklerindendir. Muratlı camisinin giriş kapısı üzerindeki kitabeden Ahmet Usta (Aslanoğlu) tarafından yaptırıldığı öğrenilmektedir. Caminin minberinin Uzunhasan Zade Hüseyin Alemdar tarafından 1847'de, Sağıroğlu Hüseyin Ağa tarafından da 1847'de kadınlar mahfili yaptırılmıştır. Bugün itibarıyla aktif olarak hizmet vermektedir.

Fâtiha Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. Yedi âyettir. Kur’ân-ı Kerîm’in başlangıç sûresi olduğu için “açan” anlamında Fâtiha şeklinde anılmıştır. Aynı zamanda “Ümmü’l-Kitâb” (Kitab’ın anası/özü), “el-Esâs” gibi adları da vardır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

1. მოწყალე და მწყალობელი ალლაჰის სახელით

1. Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla

٢. الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

2. ქება-დიდება ალლაჰს, სამყაროთა ღმერთს,

2. Hamd(in övme ve övülmenin her türlüşü), âlemlerin (tek) Rabbi[1] olan Allah’adır.

٣. الرَّحْمَنُ الرَّحِيمِ

3. მოწყალესა [1] და მწყალობელს,

[1] განკითხვის, ანგარიშსწორების

3. (O) Rahmân’dır (dünyada bütün yaratıklara bol merhamet edendir), Rahîm’dir (âhirette yalnız mü’minlere acıyıp mağfiret edecek olandır).

٤. مَلِكٌ يَوْمَ الدِّينِ

4. განსჯის დღის ერთადერთ განმკარგველს!

4. Din gününün (âhirette hesap ve karşılık görme gününün) mâliki/hükümrânıdır.

٥. إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

5. მხოლოდ შენ გვემთაყვანს და მხოლოდ შენგან ვითხოვთ შეგვეხმარა [1]!

[1] ისლამის გზით!

5. (Ey Rabbimiz!) Yalnız sana (ibâdet ve itaatle) kulluk eder ve (her hal ve ihtiyacımızda) ancak senden medet umar/yardım dileriz.[2]

٦. أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ

6. გვატარე სწორი გზით!

6. Bizi doğru yola (İslâm’a) ilet (İslâm ile yaşat).

٧. صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

7. იმათი გზით, ვისაც სიკეთე [1] უბოძე შენ, და არა იმათი გზით, ვისაც შენი რისხვა დაატყდა თავს [2] და არც იმათის, რომელნიც მცდარ გზაზე დგანან [3]!

7. Kendilerine (lütfundan) nimet verdiği kimselerin yoluna (ilet); [4/69] (emirlerine âsi olmuş ve) gazaba uğramışların ve sapıtanların değil (Yâ Rabbi).[3] (Âmin...)

[1] სურა „ნისა“ 4/69; რომელთაც სიკეთე უბოძა ალლაჰმა: შუამავალობა, მართალობა, შეჰიდებთა და ღვთისმოსავთა გვერდით

[2] იუდეველნი

[3] ქრისტიანნი

MURGUL Hatıralarım

22.10.1944 Tarihinde Köyden ailece Murgul'a geldiğimizde 6 yaşında idim. Dokuz sene kaldım. İlkokulu burada bitirdim. Bakır fabrikası yapılıyordu. Babam buradaki olacak gelişmeyi görerek Yusufeli'deki manifatura dükkanını Murgul'la naklediyor. Dükkan ve ev kiraliyor. Bizi getiriyor.

Murgul'a gelmek için Dağın altındaki Kobak köyünde bir gece kalır, Ertesi sabah rehber eşliğinde dağı aşar, yürüyerek veya katır sırtında Murgul'a inerdik. İklim müsait olduğu için orman devasa ağaçlarla kaplıydı. İhlamur ve çam ağaçları gökyüzünü kaplıyordu. Köylüler ayının çıkamayacağı ağaçlara kovanları koyarlardı.

Arazi hayvancılığa da çok müsaitti. Dağı en iyi tanıyan çobanlardı.. Hava durumu onlardan sorulurdu. En büyük sürü Hıtına Ağa'nındı. Sürü Murgul'dan geçerken cadde baştanbaşa tıkanırdı. Köylerde bol meyve yetişir. Çoğunlukla mısır ekilirdi. Ada pazarı gibi kabak yetiştirirdi. Fabrika yapılıncaya kadar yok oldu.

Murgul'da bakır madeni vardı. Onu işlemek için fabrika yapılıyordu. İngiliz teknisyenler çalışıyordu. Enerji ihtiyacını karşılamak için hidrolik santral kurulmuştu. Etibank'ın lojmanları, Marketi, Gazinosu ve spor tesisi olarak tenis kordu. Pinpon masası vardı. Masa tenisi merakım orada başladı.

Ocakta çıkarılan cevher havadan teleferikle fabrikaya taşınırdı. Çeşitli ameliyeden geçen cevher blister bakır olarak kalıplar halinde çıkardı. Tonigraf denen tırlarla Hopa limanına taşınırdı.

Fabrika çalışmaya başlayınca bacadan çıkan zehirli gazlar çevreye ve insanlara zarar vermeye başladı. Etibank mağduriyeti önlemek için arazilere ve insanlara tazminat ödüyordu. Zehirden etraf çoraklaştı. Sonraki senelerde fabrika kapatıldı. Öğütülen cevher arındırılıp Samsun'a nakledildi.

Murgul benim hayatımda önemli yere sahiptir. Çocukluk ve okul anıların var. 18 yaşında ölen ağabeyimin mezarı var. Mezarı ve babamın yaptırdığı iki binayı görme şansım var. Bunun içindir ki her sene köye giderken Murgul'a uğruyor o günleri ve anılarımı tekrar yaşıyorum. Kalın sağlıcakla

Osman GÜNDÜZ
İnş.Yüksek Mühendisi

ZİYARET TEPESİ

Karagöl üstünde bulunan ve Murgul ilçesinin ikinci yüksek tepesidir. Ziyaret tepesi denmesinin nedeni tepenin zirvesinde bulunan mezardan kaynaklanmaktadır.

Tepede bulunan mezarın ermiş bir zata ait olduğuna inanılmaktaymış. Bu tepede yatıp uyuyan kişinin isteklerinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, kiminle evleneceği gibi insanların merak ettiklerini görmelerini sağlasıymış. Dedem rahmetli çakıcı Mehmet hacca gideceğini burada görmüş. Rahmetli Osman YILDIRIM' dan dinlediğime göre amcam delikanlı iken orada yattığını ve ilk okula giden bir kızla evleneceğini görmüş tabi inanmamış. Burasıda boşmuş demiş ancak daha sonra orada gördüğü ilk okula giden kızla evlenmiş. Ancak son yıllarda defineciler bu mezarın olduğu yeri tahrip ettiler.

Yusuf YILDIRIM

Batum Mebusu Edip DİNÇ'in 1921 Yılı Günlüğü

Murgullu merhum Edip DİNÇ (1885-1963), Birinci Dönem TBMM'de Batum'u temsil eden beş milletvekilinden biridir. Edip Bey, İmamzade Mustafa Efendi'nin oğludur. İlk ve orta öğrenimini Murgul Medresesi'nde yaptıktan sonra ticaretle uğraşmaya başladı. Batum ve Tiflis bölgesinde demiryolu yapımında müteahhit olarak çalıştı. Birinci Dünya Savaşı'nda gönüllü kuvvetler ile Rus kuvvetleriyle çatışmalara girdi. Erzurum Kongresi'nden sonra yörede kurulan Kuvay-ı Milliye cemiyetinde yönetici olarak çalıştı. TBMM'nin birinci dönemi için yapılan seçimde Batum milletvekili olarak 5 Haziran 1920'de meclise katıldı. Dışişleri, Bayındırlık ve Tapu-Kadaastro Komisyonlarında çalışmıştır. Bakanlar Kurulunun 16 Ağustos 1921 tarihli kararıyla lüzum göstermesi üzerine Kars Konferansı'nda danışman olarak görevlendirildi. Görev sonunda 4 Mart 1922'de meclise döndü. Dönem içinde kürsüde beş konuşma yaptı, bir soru önergesi ve iki kanun teklifi verdi. Milletvekilliği sona erince memleketinde tüccar ve müteahhit olarak yaşamını sürdürdü. 1941-1942 yıllarında Artvin İl Daimi Encümeninde azalık yaptı. 8 Ekim 1963'de Artvin'de vefat etti. Evli ve yedi çocuk babası idi.

1921 yılı, batıda milli mücadele bütün şiddetiyle devam ederken, silahların sustuğu, hatların kesin şeklini aldığı ve cephenin karşı taraftaki güçlerle masaya oturduğu bir zamandır. 16 Martta Moskova anlaşması imzalanmıştır; bu anlaşmaya göre, Edip Beğ'in milletvekili olduğu vilayetin merkezi kaybedilmiş, Sovyetler Birliği terkinde bulunan Gürcistan ve Ermenistan gibi komşu Sovyet Cumhuriyetlerle de Kars'ta bir konferans düzenlenmiştir. Bu konferansa müşavir olarak katılan Edip Beğ, günlüğünde konferansa gidiş dönüş yolculuklarını not etmiş fakat konferans müzakerelerinden bahsetmemiştir.

Burada şu hususu belirtmekte fayda var: Kars Konferansı'nda Türk murahhas heyetinin başkanı Kâzım Karabekir'di. Gürcüce bilen Edip Beğle Ermenice bilen Kars Mutasarrıfı (Sonra Amasya Millet Vekili) Esat URAS (1882-1957) da Karabekir'in müşavirleriydi.

Edip Beğ'in bu yazıya konu olan günlüğü 'Muhtıralı Takvim-i Saadet' adlı 16x9 ebadında bir cep defterine yazılmıştır. Bu

takvim kapağında şu bilgiler var: Sene-i resmiye:1337; sene-i hicriye-i kameriye:1339-1340; sene-i miladî: 1921. Takvimin

onuncu sayfasında fotoğrafın altında : 'Halife-i İslamiyan Sultan Muhammed Vahideddin Han, Vilâdet-i Humayunları30 Recep 1277, Cülüs-i Humayunları 4 Temmuz 1334' ifadeleri yer almaktadır. Karşı sayfada da 'Veliahd-ı Saltanat-ı Osmanîye Abdulmecid Efendi Hazretleri'nin fotoğrafı bulunmaktadır.

Söz konusu takvimin günlük sayfalarından önce, katlı vaziyette yer alan bir harita bulunmaktadır. Bu haritanın üstünde ve devamı altında olmak üzere şu ifade yer almaktadır. 'Sevr Muahedesi' yle Avrupayı Osmanî'deki hatt-ı hududumuz ile İzmir vilayetinde Yunan idaresine terk edilmek istenilen arazinin sahasını, Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan hükümetleri hudutlarını gösterir harita' Bu haritanın arkasında da Serv Muahedesi'yle ilgili açıklamalar var.

Edip Beğ, günlüğü ocak ayının 10'undan itibaren aralıklı olarak yazmıştır. Bu takvimde yer alan notlarının tamamı, başta ay adı, altındaki rakamlar gün, saatler nasıl yazılmışsa öyle olmak üzere, şöyledir:

Mart

1. Lutf-i Hak' la bu gün İskaristi istikametinden Artvin'e doğru fırka3. Alay 11 Hopadan hareket etmiştir.2
2. Akşamın Murgul'a hareketle Zülbici karyesinde Gökoğlu Abdullah Efendiye misafir oldum.2
3. Ales-sabah hareketle Murgul'da misafir oldum.
4. Murgul'da nahiye müdürü, ahali tarafından intihab edile... Osmanlı sancağı çekilmiştir.

Eylül

1. Akşam vapurla hareket.
2. Ordu, Giresun'da.
3. Trabzon'da.
4. Batum'a çıktım.
5. Batum'da bir çift at ile fayton aldım.
6. Batum'da.
7. Borçka'ya hareket.

8. Murgul'a hareket.
9. Artvin'e Hareket
10. Ardanuç'a hareket.
11. Ardahan'a hareket.
12. Kars'a muvasalat. Kâzım Paşa ve heyeti Murahhasa ile mülâki edildi.
13. Resmi Konferans açıldı.

Teşrin-i evvel (Ekim)

1. Hey'et-i Murahhasa, Tiflîz tarikiyle hareket, ben de Ardahan tarikiyle avdet ettim. Akşam Susuz'da kaldım.
2. Ardahan Mutasarrıf vekili ve fırka k(umandanı) Reşat Beğ misafir oldum.
3. Değirmenköyünde Celal Beğ misafir oldum.10
4. Şavşat'ta Necip Beğ misafir oldum.
5. Ardanuç'ta Tevfik Efendiye misafir oldum.
6. Artvin'de İsmail Ağaya misafir.
7. Artvin'deyim.
8. Artvin'deyim.
9. Boçka'da Salih Beğ misafirim. Osman'ı bu gün aldım. Bugün Muhtar Beğ 12 Maradite teşrif etti.13
10. Borçka'da Kaymakam Beğ misafir olduk. Muhtar Beğ de beraberdir.
11. Bugün Muhtar Beğ ile Murgul'a hareket edildi. Murgul'da yız.
12. Bugün İskender ve Muhtar Beğ ile maden ihracat yerlerini keşfediyoruz.
13. Kafkas hükümetleriyle Türkiye beyinde yapılan muahede imza edildi.

Teşrin-i sâni (Kasım)

1. Murgul fabrikasını Muhtar Beğ yazdı. Ben de ahali ile temas ediyorum.
2. Bugün Muhtar beğ ile Kuvarshan fabrikasına müteveccihen hareket edildi.14 Akşamdan Kuvarshan'a muvasalat olundu.
3. Muhtar Beğ ile Artvin'e hareket edildi.
4. Artvin'deyim.
5. Artvin'deyim.
6. Artvin'deyim. Muhtar Beğ Batum'a hareket etti.
7. Artvin'de yım.
8. Batum'da Şehbenderhane'yi Tiflîz Komisyonu'na dahil olmaklığım için şifre gelmiş ise de halledilememiş. Ban Suad Beğ'in teşrifinde haber aldım ve aynı tarihte tebdil-i istikamet eyledim.15
9. Artvin'den Borçka Tarikiyle Murgul'a Müdde-İ Umumi Hamdi
10. Beğle hareket edildi.
11. Murgul'dayım.
12. Murgul'dayım. Borçka'dan Kaymakam Beğ teşrif ettiler. Murgul'da nahiye müdürünü intihab edecek.
13. Murgul'dayım.
14. Borçka'ya hareket edildi, muvasalat olundu.

15. Borçka'da yım.
16. Borçka'dan Batum'a hareket ve muvasalat olundu.
17. Batum'dayım.

Kânun-ı evvel (Aralık)

1. Batum'dan Suad Beğ'in riyaseti altındaki komisyonda bulunmak üzere Tiflîze hareket edildi.
2. Tiflîze muvasalat olundu.
3. Tiflîz'den, Sefir Muhtar Beğ, 16 Suad Beğ, Tâli Beğ, 17 ve birkaç genç beğler beraberce Tiflîz'e hareket eyledi.18
4. Öğleden sonra Gümrü'ye muvasalat olundu Kars'tan gönderilen lokomotif, bizi alıp gidiyoruz. Kızılçakçak'da Paşa'nın vagonu bekleniyordu.19 Oradan hareket edildi. Mezrea'ya varmadan kar fırtınası başladı ve yolda tren işlemedi. Gece yolda kaldık.
5. Karlara saplanmış olduğumuz halde imdat bekliyoruz. Bütün gün imdat bekledikten sonra akşamdan bir tren ile yüz kişi asker geldi. Yediyüz metrede durup oraya piyade muvasalat edilip;
6. Gece yarısı saat 12'de Kars'a hareket edildi ise de Yahniler istasyonunda lokomotif çalışmadı, tekrar Kars'tan başka makine geldi ve bizi aldı. Saat üç de Kars'a muvasalat olundu. Altı saat uykudan sonra Kars Mevki-i Müstahkemi'nde kahvaltı, bade mektebin resm-i güşâdında bulunup oradan kütüphaneye ziyaret. Bade istihbarat alındı. Akşamdan mektep kantininde müsamerede bulunduk.20
7. Kâzım Karabekir Paşa ile beraber Sarıkamış'a hareket edildi ve akşamdan Sarıkamış'a muvasalat olundu.
8. Sarıkamış'ta bir içtima akdedildi.
9. Mektep çocukları müsameresi oldu. Gayet güzeldi.
10. Sarıkamış'ta bütün mektepleri ziyaret ediyoruz. Ana mektebi, şayan-ı dikkat idi.
11. Kars'a hareket edildi.
12. Kars'ta misafir kaldık.
13. Tiflîze hareket edildi. Gümrü'ye muvasalat ile Gümrü'de vagonda ikamet.
14. Sabah Tiflîze hareket edildi. Akşamdan saat on ikide Tiflîze muvasalat olundu. Otomobil ile istikbal edildik.

Artvin Seyahatinden İzlenimler

Merhabalar Sevgili Artvinliler...

Öncelikle elinizde bulunan Murgul Dergisi'nin 2. sayısında, bana bu güzel imkanı sunan ve 5 günlük Artvin anılarımı sizlerle paylaşmama vesile olan sevgili hocam ve aslen Artvin Murgullu olan, Gölcük İlçe Milli Eğitim Müdürü Sevgili Ercan Gülsuyu'na tüm okurlar adına teşekkür ediyorum.

27 Haziran Perşembe günü öğleden sonra başlayan Artvin gezisinde edindiğim izlenimleri ve güzellikleri sizlerle paylaşmak istiyorum.

Artvin'den döndükten sonra, sevgili Hocam Ercan Gülsuyu, "Yılmaz Bey, Artvin anılarını ve fotoğraflarını, dergimizde paylaşabilir misin" deyince, koşulsuz kabul ettim.

Cennet Gibi Bir Vatanınız Var

Öncelikle bir şeyi belirtmek istiyorum. Amacım "Tereceye Tere Satmak" değil. Amacım, sadece hocamında ifade ettiği gibi, 5 günlük anılarımı sizden olmayan birinin gözüyle paylaşmak. Ama gerçekten Cennet gibi yerlere sahipsiniz, kıymetini bilin. Ama "El size hayran, siz ele hayran" misali, o güzelim toprakları bırakarak buralara yerleşmişsiniz.

İlk Durağımız Yusufeli Oldu

Evet, 5 günlük gezimize çok şey sığdırdık, inanın hepsini yaz-

maya kalksam, bırakın 2 sayfa, Murgul Dergisi'nin sayfaları yetmez. Bu yüzden kısa kısa notlarla izlenimlerimi aktarmak istiyorum.

Yaklaşık 40 kişilik kabileyle başlayan 17 saatlik yolculuğumuzun ilk durağı Yusufeli oldu. Burada bizi, Yusufeli Belediye Başkanı Eyüp Aytekin Bey karşıladı ve güzel bir kahvaltı ikramında bulunarak, bize Yusufeli'ni anlattı.

Yusufeli'nin en büyük özelliği yapımı devam eden Yusufeli Barajı. Bunun için bu güzel ilçeyi baraj yapılacağından dolayı başka bir yere taşıyacaklar. Yani Yusufeli sular altında kalacak...

Ardanuç'ta Yatık Döner Keyfi

Kahvaltının ardından, rotamızı Ardanuç'a çevirdik. Gezinin en keyifli yeri, Yusufeli-Ardanuç arasındaki 30 kilometrelik yolda bulunan tam 48 tüneldir. Resmen dağlar kayalar oyulmuş ve tam 48 tüneldir inşa edilmiştir. En küçüğü 90 metre, en uzun 700-800 metre arasında değişen tüneller insana değişik bir duygu hissettiriyor.

Ardanuç'ta ilçe merkezinde Yatık döner yedikten ve kısa bir süre ilçeyi gezdikten sonra, tekrar yola koyulduk. Bana göre Artvin'in en güzel ilçelerinden birisi olan Şavşat'a ulaştık.

Efkar Tepesi'nde Akşam Yemeği

Şavşat'ta ilk durağımız muhteşem çam ormanları ile kaplı manzarası olan "Efkar Tepesi" ne gittik. Burada Şavşat'ın genç ve yakışıklı Kaymakamı Musa Göktaş Beyefendinin konuğu olduk ve akşam yemeğimizi bu güzel ortamda yedik.

Ardından da, yine Şavşat'ta Çam Ormanları içinde yer alan bir otele geldik. Gezinin en keyifli yeri ise kaldığımız bungalow tipi evler oldu. Mis gibi çam kokan oda içinde uyumanın keyfi bir başka oldu. Odanın içi gibi dışı da çam kokuyordu. Çünkü otel çam ağaçlarının arasında yer alıyordu.

Şavşat'a gidilir de Karagöl'e gidilmez mi, çok güzel bir doğa içinde yer alan Karagöl'ü anlatmaya gerçekten kelimeler yetmez. Hani derler ya, anlatılmaz yaşanır diye. İşte Karagöl böyle bir yer. Anlatılmaz yaşanır.

Borçka/Karagöl Anlatılmaz Yaşanır

Borçka tarihi; çoruh nehri; yaylaları; Karagöl ve Tarihi mekanları ile müthiş güzellikler barındırıyor. Karagöl e gitme imkanım oldu ekranda görünenden daha farklı müthiş güzellikler.

Murgul'da Birbirini Tanımayan Yok

Artvin gezimizin dördüncü durağı olan, Artvin'in en küçük ama en şirin ilçesi olan Bakırın Başkenti Murgul oldu. İlçede yaptığım kısa gezintide, aslen Murgullu olan Ercan Gülsuyu'nu ve tanıdığım dostları Murgullulara sordum. Hakikaten murgulda birbirini tanımayan yok.

Murgul'da bizi Belediye Başkanı Hasan Çavuş ağırladı. Oldukça genç olan bu başkanımız, kendini adeta Murgul'a adanmış bir insan olarak gördüm. Murgul'da güzel pide lokantasında murgula has lezzetli bir mincili meşhur pideleri ile akşam yemeğimizi afiyetle yedik.

Bakırın Başkenti Murgul

İlçede bakır madeninin hala büyük ekonomik gelir olduğunu ancak bunun sürdürülebilir olmadığını ifade eden Murgul Belediye Başkanı Hasan Çavuş ise gazetecilerle buluşmasında ilçeye ilgili bilgi aktararak: "Hedefimiz Murgul denince akla madencilik yanına turizmi yazdırabilmektir." dedi.

Kafkasör Boğa Güreşleri

Güzel anılarla Murgul'dan ayrıldıktan sonra ertesi gün, güne Borçka'da yapılan kahvaltı ile başladık. Ardından soluğu, Geleneksel Boğa Güreşleri Festivalinin yapıldığı Kafkasör'de aldık. Artvin gezimizin bir başka ayağı olan Kafkasör şenliklerini bizler de 20 bin kişiyle birlikte izleme şansına sahip olduk. nYıllardır yapılan boğa güreşleri bölge halkı tarafından ilgiyle izleniyor.

Genci yaşlısı, kadını erkeğiyle festivale renk katan Kafkasörlüler, festival süresince orada kamp kurabiliyor. Serin ve yağışlı havasına rağmen Artvinlilerin yoğun ilgi gösterdiği festival alanında kurulan kamplar da oldukça ilgimizi çekiyor.

Artvin gezisinin en keyif aldığım anıları Kafkasör'de yaşadım.

Artvin'den Kemalpaşa, Hopa Ve Arhavi Sahilboyu İlçelerimize

Gezimizin son gününde, Artvin'in Karadeniz'e kıyısı olan Kemalpaşa, Hopa ve Arhavi'yi gezdik. Güne, Kemalpaşa ilçesinde deniz kenarındaki güzel bir ortamda yapılan sabah kahvaltısı ile başladık. Kahvaltı sonunda, tulum eşliğinde horon tepmeyi de ihmal etmedik.

Daha sonra öğlen yemeği için Hopa'ya geçtik. Burada yenilen yatık dönerin ardından, oldukça yağışlı bir havada şehir merkezini gezdik.

Ve gezimizin son konaklama ilçesi olan Arhavi'ye geçtik. Arhavi'de diğer ilçeler gibi çok şirin bir yer. Mençura Şelalesi ve çifte köprüye Hayran kaldım.

Uzun lafın kısası sevgili Artvinliler, sevgili Murgullular. 5 günlük gezi anılarımı, kısa anekdotlarla sizlerle paylaşmak istedim. Umarım keyif almışsınızdır. Sürçilisan ettiysem, tüm okurlardan özür dilerim. "Benim adım Hıdr, elimden gelen budur" misali, tüm Murgul Dergisi okurlarına, selam ve sevgilerimi sunuyorum.

Hoşçakalın....

Yılmaz DEĞİRMENÇİ

HENDEK GÜLDİBİ (GEVUL) KÖYÜ

Güldibi, Sakarya ilinin Hendek ilçesine bağlı bir köydür. Köy, 19. yy sonlarına doğru Batum vilayetine bağlı Gevul – Gevli Köyü (Bugün Artvin İli, Murgul İlçesi Korucular Köyü)’nden göç edip yerleştikleri köydür. Köy sakinleri tarafından kendi aralarında da, atalarının göç ettiği topraklara atfen köye “Gevli”, “Gevil” “Gevul” de demektedir.

Gevul Köyü’nde ilk nüfus sayımı Miladi 1835 yılında yapıldığında, Osmanlı arşiv kayıtlarında 75 (yetmiş beş) hanenin kaydının yapıldığına rastlıyoruz:

Yukarıda isimleri yazılı kişilerden bir kısmı (sağ olanlar ki, geneli çocuk yaşta olanlar) yetişip çocuklu çocuca karıştığında, kendilerini büyük bir harbin içinde buldular. Vatan, işgal edilmiş, “Moskof” dedikleri Ruslar, ortalığı kasıp kavuruyordu. Yapılacak bir şey kalmadığını gören köylüler, vilayetteki tüm köyler gibi, Devlet-i Ali’nin açtığı anadoluya gelerek din ve namuslarını korumanın başka bir yolu olamadığını düşünerek yollara revan oldular. Uzun ve meşakkatli geçen yolculuk hikayeleri nesilden nesile anlatılarak, bugünlerin kadr-kıymet hep pekiştirildi. Nitekim, Şubat 1962 yılında köyün yetiştirdiği isimlerden merhum Osman YAZAR, şu beyitlerle anlatıyor göç hikayesini:

*“Dediler işgal edecek, bu yerleri ecnebi,
Ecdadımın başlarına, bir şey düştü taş gibi.*

*Bu topraklar verilmezdi, bir yabancı eline,
Hizmet etmek olacaktı, Moskof’un emeline.*

*Çarpışmaya kuvvet yoktu, muhacirlikten başka,
Mukavemet etmek için, gelememiştir aşka.*

*Ne çare ki bozulmuştuk, mübarek yurdumuzdan,
Beklemiştik, zamanlarca, haber yok, Ordumuzdan.*

*Musibete uğramadan Batum’u terk etmiştik,
Gece karanlıklarında, eşyayı yüklemiştik.*

*Yola düştük kervan gibi, binlere aile,
Yurdu terk eden bizlere, revamı bu gaile.*

*Muhacir olmuştuk, artık, dökülmüştük yollara,
Devam edip gidiyorduk, hiçte vermeden ara.*

*Üç ay kadar geçmiş idi, gelmiş idik İzmir’e,
Nasip olmaz bu yolculuk, her bir baba yiğide.”*

Yukarıdaki beyitlerden de anlaşıldığı gibi, köylülerimizin içinde bulunduğu göç kervanı önce İzmir, ardından bir kısmı Adapazarı bir kısmı Balıkesir Bandırma ilçesine doğru yola düşerler. (Büyüklerimiz, bazı aile fertlerinin Bandırma’nın Cumhuriyet Köyü’ne yerleştiklerinden ve 1955-60 yıllarına kadar akrabalarını silahi rahimde bulunduklarını anlatırlar) Nihayetinde Hendek kazasına geldiklerinde, Gevil Köyü ahalisi bugünkü Güldibi bölgesini ihya etmişler. Köydeki sülale ad-lakapları (bilindiği haliyle);

Karve-i Gevil tabii-i Livan nahiyesi Murgul dahi-i Eyalet-i Cildir, Muslim

1 Hane: 1 Orta boyu san bbykly Hasan bin Ahmed Sin 35 Muhar	2 Karndagi kara bbykly Mehmed bin Ahmed Sin 30	3 Diğer karndagi san sakallı Osman bin Ahmed Sin 25	4 Oğlu Hüseyin Tev. 6 18 Haziran 1838
5 Babası kor sakallı Ahmed bin Süleyman Sin 95	6 Torunu Süleyman bin Hasan Sin 7	7 Diğeri Ali bin Hasan Sin 3	8 Hane: 2 Uzun boyu ter bbykly Hasan bin Osman Sin 20
9 Karndagi Hüseyin bin Osman Sin 7	10 Hane: 3 Uzun boyu kara sakallı bin Ali Sin 35	11 Oğlu Kadem Tev. 11 20 Mayıs 1837	12 Karndagi kara bbykly Hasan bin Ali Sin 30
13 Oğlu Ali bin Hasan Sin 4	14 Diğer oğlu Omer bin Hasan Sin 2	15 Hane: 4 Uzun boyu kara bbykly Mehmed bin Ahmed Sin 30 Fevri 6 19 Şubat 1837	16 Karndagi ter bbykly Hasan bin Ahmed Sin 20
17 Hane: 5 Uzun boyu kara sakallı Hasan bin Ahmed Sin 60	18 Oğlu orta boyu san bbykly Arif Sin 30	19 Oğlu Hasan Tev. 11 21 Mayıs 1837	20 Diğer oğlu ter bbykly Ferhad bin Hasan Sin 20 Fevri 6 23 Mayıs 1837
21 Torunu Mehmed bin Arif Sin 7	22 Diğer torunu Ahmed bin Arif Sin 4	23 Diğer torunu Ibrahim bin Arif Sin 1	24 Diğer torunu Mustafa bin Arif Sin 1
25 Hane: 6 Uzun boyu san bbykly Hurşid bin Mehmed Sin 30	26 Oğlu Mehmed bin Hurşid Sin 4	27 Hane: 7 Orta boyu san bbykly Dumuş bin Hasan Sin 30	28 Oğlu Mahmud Tev. 8 13 Nisan 1837
29 Hane: 8 Uzun boyu san bbykly Ali bin Ahmed Sin 30	30 Oğlu Ahmed bin Ali Sin 8	31 Hane: 9 Orta boyu san bbykly Mehmed bin Mustafa Sin 30	

Güldibi Köyü'nün E-5 karayolu kenarında bulunan Şevketiye mıntıkası da yine aynı tarihlerde Borçka tarafındaki "Kameleti" olarak bilinen yerden göç edenlerin yerleştiği bölge olduğundan burası da bölge sakinleri tarafından "Kameleti" olarak da adlandırılır. Köy, Çamdağları eteklerinde tabiatla içiçe, dağınık ama düzenli bir kurulumla sahiptir. Köyün geleneksel mimarisi de, geldikleri coğrafyadaki geleneksel mimarisiyle örtüşmektedir. Ancak, köyün çok hızlı göç vermesi, genç nüfusun kalmaması gibi sosyal unsurlar nedeniyle, eski yapılar bir bir yok olmaya devam ediyor. Birkaç serender (nalya), ambar (beğeli), bir değirmen (tsiskvili) ve birkaç ev yok olmaya karşı adeta meydan okuyor.

Yerleşimle yeni yurt olarak görülen Güldibi'nde yetişen nesilleri, vatanlarını savunma beklediğinden kara yazgı da bekliyordu. İlk kuşak, sefere gitmiş, çok az kişi geri dönebilmişti. Kimi Yemen'de, kimi Çanakkale'de, Kimisi de Bağdat tarafında (Kut'ul Amare) cenkten cenge koşmuş; çoğu şehit düşmüştü. Geriye yuvasına dönebilenler, bir elin parmağını geçmiyordu. Hiç kuşkusuz, analar evlatlarının hasretiyle yanan bağrılarına taş basarak acıyı dindiriyor, vatansız din ve vicdanın özgür olmayacağını Moskof eline geçtiğinde Batum'dan bellemişlerdi. Bütün sıkıntılara rağmen neneler, anneler, geride kalan çocuklara, yaşlı ve hastalara eksiklik hissettirmemeyi başarmışlar ve giderek yeniden yeşeren bir köyün mimarı olmuşlar. Gelenekleri, yemek kültürünü yeni kuşaklara öğretirken bugüne gelmesini sağlamışlar. Yakın zamana kadar düğünlerde, cemiyetlerde imece (meci, nadi) lerde bu geleneklerin izlerini bulmak mümkündü. Ancak, bu geleneklerin de zamana karşı burada da yenildiğine şahitlik ettik; ediyoruz da.

Köyde doğup büyüyen hemen hemen herkes, Gürcüce konuşmasını bilmektedir. Şu an altıncı kuşak gençler ve yedinci kuşak çocuklar yetişmektedir. Ancak bu kuşaklar, köy dışında hatta şehir dışında ikamet etmektedir. Köyün okur yazar oranları yüksektir. 90'lı yıllarda SAKARYA Milletvekilliği ve hükümetlerde farklı bakanlık yapan Av. Nevzat Nevzat ERCAN, uzun süredir Sakarya Esnaf ve Sanatkarlar Odası Başkanlığını yürüten Hasan ALİŞAN ve uzun zamandır Hendek'te İmam Hatip Lisesi Müdürlüğü görevini yürüten Hocaların Hocası Merhum Ekrem GÜLER Hoca köyün yetiştirdiği, bölgenin kanaat önderlerindendir.

Güldibi Köyünde iz bırakanlar arasında "Hatip Hoca" olarak bilinen Haydar Karakuş Hocaefendidir ki, köyde, dördüncü ve beşinci kuşak olarak doğup büyüyenlere emeği geçmeyen yoktur. Hatiplik dededen gelme olup, Köyün ilk camisinde (malesef 1999 depreminde yıkılmıştır) Cuma Namazı kılınma beratı verilen Molla Halil'in de lakabıdır.

Köyün etrafı benzer göç hikayelerini yaşamış olan Muradiye (Tohvet), Hicriye (Orci), Esentepe Tarabiye (Trapen), Sıtmapınar (Avana), Hamitli (Arhva), Akçayır (Şapati), Eskibıçkı (Kartla) ve Hüseyinşeyh köyleri bu köylerden bazılarıdır.

Göçlerle birlikte, her yerde olduğu gibi buralarda da nesilden nesile yemek türleri de miras kalmış görünüyor;

- Papa,
 - Bişi,
 - Hasuta,
 - Kada,
 - Zıpipina,
 - Çadi,
 - Lahana (Phali),
 - Silori,
- bu türlerin bir kısmıdır.

Köy muhtarı Kazım TAŞKIN ve eski muhtar Hüseyin TAŞKIN oğlu Yaşar TAŞKIN ile köyün sokaklarını bayır bayır gezerken karşılaştığımız köylülerden Zafer BAŞARAN ve bizleri evinde misafir eden Sakarya Esnaf ve Sanatkarlar Odası Başkanı Hasan ALİŞAN ve Yusuf KARAKUŞ'a ayrı ayrı teşekkür ederken köyümüzün kayıt altına alınması için bu yazıyı yazmama fırsat veren Gçlcük Milli Eğitim Müdürü Ercan GÜLSUYU Beye ayrı ayrı teşekkür ederim.,

Kalın sağlıcakla.
Kenan GÜLER

Yaylaya Vakitsiz Kar Yağması Üzerine

Kadırsız müftüsüz amansız dağlar
Fırtınası galip fermansız dağlar
Makam bilir sazsız kemansız dağlar
Kahpedir an vakit bitirir canı

Ağustos yirmi yedide tamam
Şöval Tepesinden gönderdi selam
Yirmi dokuzunda yazdı bir ilam
Kükürt ortasında serdi yorganı

Dağların safası hicaza gitti
Çiçekler soldu kalmadı attı
Beyaz Paşa geldi üstüne yattı
Sekiz ay yol vermez göçü kervanı

Barı bir atayım okum yay olsun
Mirasların varislere pay uslun
Fakir fukaralar biraz pay alsın
Toz dumandan kim okusun fermanı

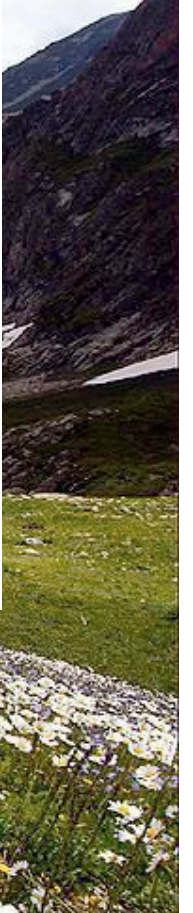
Çobanlar hay etti malın peşine
Keçesi sırtında başlık başına
Onlarca telaş yok yazın kışına
Sevinirler gelir çerge zamanı

Ben ise titredim boynumu kıstım
Odun kıtlığından ateşten küstüm
Soğuk şiddetinden çok nal mih kestim
Kapattırdım Anastas'a dükkanı

Elveda ey dağlar ferman dinleyin
Ali sultanındır aman dinleyin
Yavrular ağlarsa selam söyleyin
Kim aramış gurbet elde kalanı

Mehmet Ali der ki gidi amansız
Sana bir işim var olmaz zamansız
Bir ateş vereyim sana dumansız
Eriteyim seni gidi külhanı

Şair Mehmet Ali Efendi

Borçka Camili Yaşlılar Çok Sesli Korosu

Artvin'in Borçka ilçesi Camili köyünde 2001'de kurulan ve daha sonra UNESCO tarafından tescillenen Macahel Yaşlılar Çok Sesli Korosu farklı kültürleriyle Borçka ve Macahel bölgesini tanıtıyor.

Gürcistan'a sınır Borçka'nın Camili (Macahel) köyünde, yok olmaya yüz tutan geleneksel çok sesli halk şarkılarını yaşatmaya çalışan ve yaş ortalaması 70 olan koro üyeleri özgün kültürlerini korumaya çalışıyorlar.

Artvin Borçka İlçesi Gürcistan sınır köylerinden Macahel bölgesi çok sesli yaşlılar korusu; hem Türkçe hem Gürcüce yok olmaya yüz tutan geleneksel şarkılarının ve oyunlarını sergiliyorlar.

Yaşayan İnsan Hazine

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO), kültürel çeşitliliğinin korunması ve sürdürülebilmesi için 2003 yılında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ni kabul etti. Türkiye ise bu sözleşmeye 2006 yılında taraf oldu. 'Yaşayan İnsan Hazine' programı da UNESCO'nun 'Somut Olmayan Kültür Varlıklarını Koruma Programı' çerçevesinde yürütülen bir 'ulusal envanter' çalışması olarak biliniyor. Sözleşme kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca yürütülen Yaşayan İnsan Hazine, Türkiye Ulusal Envanteri çalışmaları ile geleneksel sanatların icrası ve kültürel mirasın aktarılması konularında yüksek bilgi ve beceriye sahip kişiler belirlenerek, 'Yaşayan İnsan Hazinesi' olarak kaydediliyor.

Sarp Dağların Gülen Yüzü: Dağ Güllü

Türkiye için endemik bir tür olan ve sadece Murgul'da yayılış gösteren Dağ güllü (*Rhodothamnus sessilifolius* P.H.Davis), Ericaceae familyası, *Rhodothamnus* cinsi içerisinde yer almaktadır. *Rhodothamnus* cinsinin *R. chamaecistus* (L.)R. (Doğu Alpler'de Avusturya, Almanya, İtalya ve Yugoslavya'da) ve *R. sessilifolius* P.H.Davis olmak üzere iki türü mevcuttur.

1957 yılında bilim camiasına tanıtılan tür, Türkiye'de yalnızca Artvin İli'nde Murgul'da çok küçük bir alanda, 2.150 – 2.400 metreler arasında yağışlı ve nemli bölgelerde ve kayalık alanlarda yayılış göstermektedir¹.

Tür yayılışını Murgul İlçesi Tiryal Dağı'nda göstermektedir. Tiryal Dağı floristik açıdan önemli bir bölgedir. *Rhodothamnus sessilifolius* P.H.Davis türünün bulunduğu Tiryal Dağı'nda *Rhododendron xrosifaciens* (Endemik), *Lilium ponticum* var. *artvinense* (Endemik), *Potentilla oweriniana* (Nadir), *Rhododendron smirnowii* (Nadir), *Tanacetum coccineum* subsp. *Chamaemelifolium* (Nadir), *Epigea gaultherioides* (Nadir), gibi bazı endemik ve endemik olmayan nadir türlerde yayılış göstermektedir. Ayrıca *Campanula tridentate*, *Sorbus aucoparia*, *Rubus idaeus*, *Empetrum nigrum* subsp. *hermaphroditum*, *Vaccinium myrtillus*, *Rhododendron luteum*, *Geranium psilostemon*, *Sedum pilosum*, *Polygonum carneum*, *Juniperus communis*, *Anthemis marschalliana* subsp. *pectinata*, *Stachys macrantha* gibi taksonlarda yayılış göstermektedir¹.

Dağ güllü (*Rhodothamnus sessilifolius* P.H.Davis), IUCN tehlike kategorilerinde CR (Kritik Seviyede Nesli Tehlike Altında) yer

almaktadır. Bununla birlikte türün, birbirinden değişik uzaklıklardaki 8 kadar lokalite ve popülasyonda bulunduğu ve birey sayısının 2.000 kadar olduğu gözlenmiştir. Yakın gelecekte yok olma ihtimali olan popülasyonların varlığı mevcuttur¹.

Dağ güllü (*Rhodothamnus sessilifolius* P.H.Davis), ekolojik toleransının düşük olması nedeniyle, yayıldığı alanlarda meydana

gelecek değişimlere karşı çok duyarlı olup, her an yok olma tehlikesi altındadır. Bu nedenle türün korunması ve neslinin devamının sağlanması hayati öneme sahiptir. Türün doku kültürü teknikleri ile üretilerek çoğaltılması ve park bahçelerimize kazandırılması yerinde olacaktır. Yöredeki yol yapım ve madencilik faaliyetlerinde türün yayılış alanlarına zarar verilmemesi önem arz etmektedir.

Prof. Dr. Aydın TÜFEKÇİOĞLU
Orman Fakültesi, Merkez, Artvin.
atufekci@artvin.edu.tr

ÖZGEN TİCARET

Kereste, Ambalaj ve Palet

Cafer ÖZGEN ve Ort.

Fabrika:

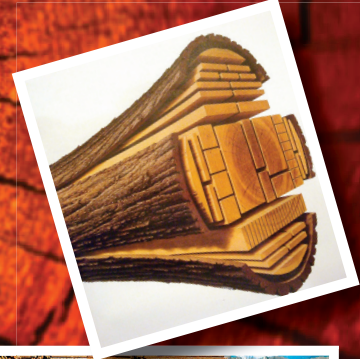
Atatürk Bulvarı Çiftlik Mh. No:313/A
İhsaniye / GÖLCÜK
T: 0262 435 52 87 F: 0262 435 52 67

Depo:

Tofaş Çağın Petrol Yanı
Orhangazi / BUSA
T: 0224 573 68 88 F: 0224 573 67 99

e-mail:

ozgen.ticaret2@hotmail.com

YAPI MALZ. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

GÖLPA YAPI MALZEMELERİ TİC. LTD. ŞTİ.

Cumhuriyet Cad. No:63 Gölcük - KOCAELİ

T: (+90 262) 434 43 41

F: (+90 262) 434 43 41

golpa@golpayapi.com

yilko

YAPI MALZEMELERİ
SANAYİ ve TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ

YILKO YAPI SAN.TİC.LTD.ŞTİ

MERKEZ MAH. CUMHURİYET CAD. NO:63 GÖLCÜK / KOCAELİ

T: 0 262 414 23 15

F: 0 262 412 60 43

bilgi@yilkoyapi.com.tr

MENEKŞE PARK
evleri

US TEKNİK
MÜH. MÜT. SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ

Yeni Mah.D-130 Karayolu Üzeri No:99 Yazlık
Tel. : 444 2 965 Gölcük-KOCAELİ
info@usteknik.com.tr www.usteknik.com.tr

M1 - DÖNER KOLTUK

KİBAR

RAHAT

ERGONOMİK

ESTETİK

YOLCU KOLTUĞU
TİCARİ ARAÇ KOLTUĞU
AMBULANS KOLTUĞU

Veysel Karani Mah. Eski Gemlik Yolu Cad. No:258A Osmangazi - Bursa / TURKEY
Ph: +90 224 215 20 90 Fax: +90 224 215 20 89 e-mail: ozyildiz@ozyildiz.net
www.ozyildiz.net - www.scami.net

ÖZYILDIZ®

livane

Dış Ticaret

Kenan YILDIRIM
+90 532 472 64 33

www.livanedisticaret.com

Adres: Buttım İş Merkezi E Blok Kat:2 No:2337
TR-16250 Osmangazi -BURSA /TÜRKİYE
Tel & Faks: +90 224 211 20 80
livanedisticaret@gmail.com info@livanedisticaret.com

YENİ MAH. ATATÜRK BULVARI NO 86 GÖLCÜK / KOCAELİ

ŞABAN ŞAHİNBAY 0532 664 19 05

RECEP ŞAHİNBAY 0533 730 45 08

YASİN ÇAM 0532 423 85 57

OFİS TEL: 0262 414 50 68

MED&AY SİGORTA

www.medaysigorta.com.tr

Medet AYDIN

GENÇERLER

ENERJİ VE PETROL ÜRÜNLERİ TİC. LTD. ŞTİ.

Yazlık Yeni Mah.D-130 Karayolu üzeri No:85 Gölcük /Kocaeli
T: 0262 433 25 16 Mail: gencerler761@aytemizbayi.com.tr

Özel
METİN ÇELİK
FEN ve ANADOLU LİSESİ

Topçular Mahallesi, Başak Cd. No:104, Gölcük/Kocaeli
0262 427 00 41
info@metincelikkoleji.com

Sinan KAHRAMAN

Siretiye (Murgul) Köyü Muhtarı
Gölcük/KOCAELİ

ÖZEL
GÖLCÜK

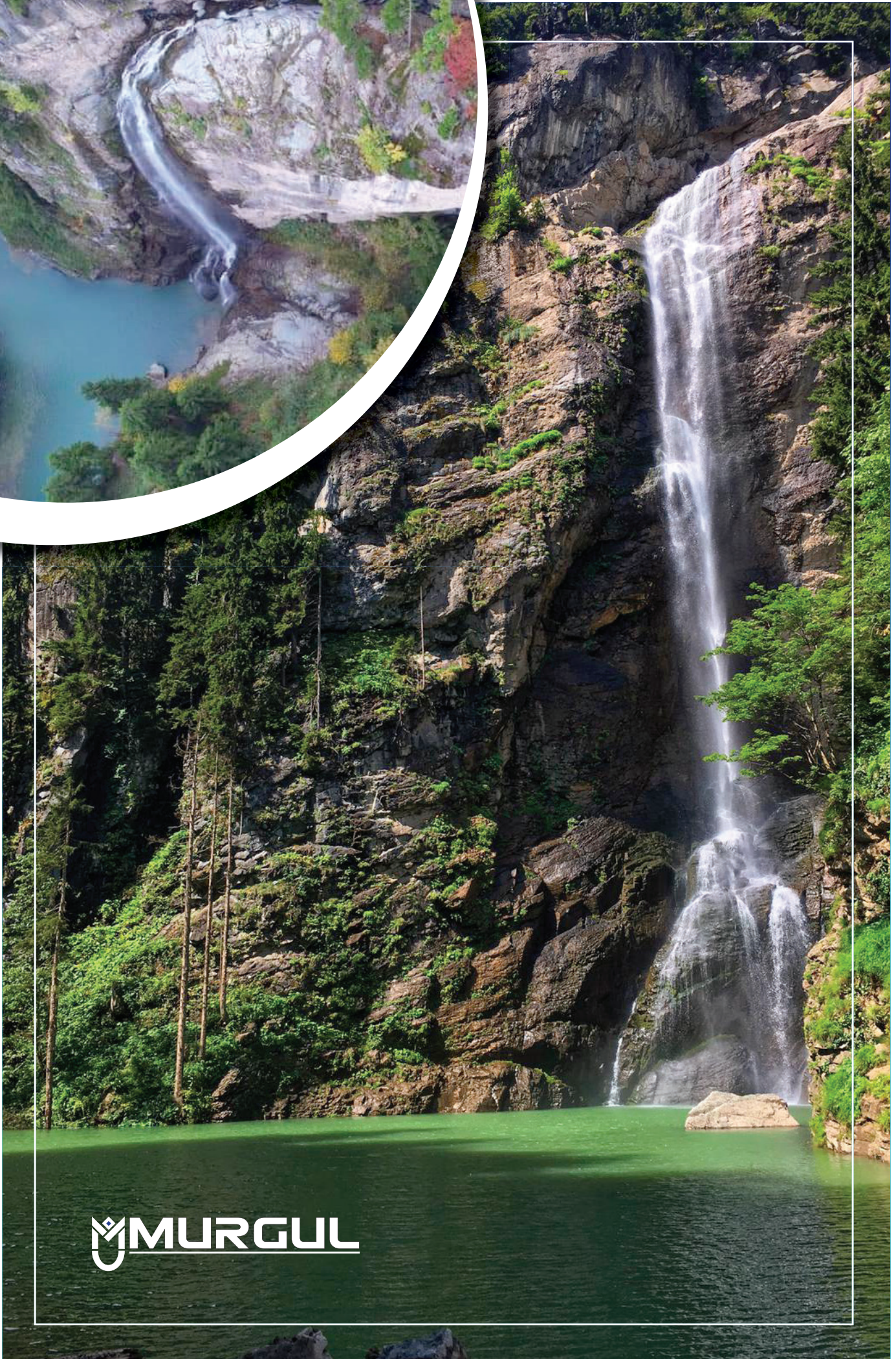
⚓ **SÜRÜCÜ KURSU** ⚓

Merkez Mahallesi 19 Mayıs Caddesi Merkez İş Hanı No:36 KOCAELİ / GÖLCÜK

Telefon: 0(262) 414 41 21 www.golcuksurucukursu.com

 MURGUL